

Vilniaus universiteto
Filosofijos fakulteto
Kriminologijos bakalauro studijų programa

Gabrielė Saulėnaitė

Bakalauro darbas

**Probacijos pareigūnų ir probacijos tarnybos priežiūroje esančių asmenų
bendradarbiavimas siekiant probacijos tikslų**

Darbo vadovė ar vadovas: Doc. Dr. Simonas Nikartas

Vilnius

2024

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
ĮVADAS	5
1. PROBACIJOS PAREIGŪNŲ IR PRIEŽIŪROJE ESANČIŲ ASMENŲ BENDRADARBIAVIMO TEORINIAI ASPEKTAI	8
1.1. Probacija Lietuvoje	8
1.2. Probacijos pareigūnų individualus indėlis siekiant probacijos tikslų	10
1.3. Probacijos tarnybos priežiūroje esančių asmenų individualus indėlis	16
1.4. Tyrimai apie probacijos pareigūnų ir priežiūroje esančių asmenų bendradarbiavimą	20
2. Probacijos pareigūnų ir jų klientų bendradarbiavimas: požiūriai ir patirtys	23
2.1. Metodika	23
2.2. Tyrimo rezultatai	26
2.2.1. Pareigūnų probacijos tikslų supratimas ir vertinimas	26
2.2.2. Pareigūnų individualus indėlis siekiant probacijos tikslų	31
2.2.3. Probacijos kliento vertinimas pareigūno požiūriu	33
2.2.4. Pareigūnų bendradarbiavimo ir teigiamų santykių vertinimas	35
2.2.5. Probacijos tarnybos veiklos vertinimas kliento požiūriu	38
2.2.6. Probacijos pareigūnų vertinimas kliento požiūriu	41
2.2.7. Probacijos tarnyboje vykdomų programų vertinimas kliento požiūriu	43
2.2.8. Probacijos klientų bendradarbiavimo ir teigiamų santykių vertinimas	44
DISKUSIJA	47
IŠVADOS	48
LITERATŪRA	49
PRIEDAI	52

SANTRAUKA

Probacija yra viena iš svarbiausių teisingumo sistemos dalių, kurios tikslai yra taikant priežiūrą asmenį resocializuoti ir mažinti jų nusikalstamų veikų recidyvą. Sėkmingam probacijos tikslų siekimui yra svarbūs probacijos pareigūnų ir priežiūroje esančių asmenų individualūs indėliai teigiamų santykių ir bendradarbiavimo kūrimui.

Tyrimo tikslas - atskleisti probacijos pareigūnų ir probacijos tarnybos priežiūroje esančių asmenų bendradarbiavimo veiksnius siekiant probacijos tikslų Vilniaus ir Vilniaus regiono skyriuose.

Tyrimė dalyvavo 10 informantų - 5 probacijos pareigūnai ir 5 probacijos priežiūroje esantys asmenys. Visos apklaustos pareigūnės buvo moterys, kurių amžiaus vidurkis 39-52 metai, visos turi aukštuosius išsilavinimus ir darbo probacijos tarnyboje vidurkis yra 17 metų. Visi apklausti probacijos priežiūroje esantys asmenys yra vyrai, kurių amžiaus vidurkis yra 33-49 metai, išsilavinimo lygis yra pagrindinis arba vidurinis ir priežiūros laikotarpio vidurkis siekia nuo 1 mėnesio iki 9 metų.

Surinktų kokybinių duomenų analizei naudota kompiuterinė MAXQDA programa, naudojami kodai ir atmintinės. Sukurta kategorijų sistema, kuri buvo smulkinama į tinkamas subkategorijas. Analizės eigoje ieškota sąsajų ir sąryšių tarp kodų ir jų kontekstų.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad probacijos pareigūnų ir probacijos tarnybos priežiūroje esančių asmenų bendradarbiavimas yra vienas pagrindinių dalykų sėkmingam probacijos tikslų siekimui – padėti asmeniui resocializuotis ir vykdant kontrolę mažinti jų nusikalstamų veikų recidyvą. Probacijos pareigūnų ir priežiūroje esančių asmenų teigimu, bendradarbiavimo ir teigiamų santykių stiprinimui yra svarbūs abipusio pasitikėjimo, supratimo, pagarbos ir motyvacijos veiksniai.

SUMMARY

Probation is one of the most important parts of the justice system, with the aims of re-socialising people through supervision and reducing their recidivism. The successful achievement of probation's objectives depends on the individual contributions of probation officers and the persons under their supervision to the development of positive relationships and cooperation.

The aim of the study is to reveal the factors of cooperation between probation officers and persons under the supervision of the probation service in order to achieve the probation goals in the Vilnius and Vilnius region departments.

The study involved 10 informants - 5 probation officers and 5 persons under probation supervision. All the officers interviewed were women, with an average age of 39-52 years, all of them have a university degree and an average of 17 years working in the probation service. All persons under probation supervision were male, with an average age of 33-49 years, a primary or secondary level of education and an average period of supervision of between 1 month and 9 years.

The computer program MAXQDA was used to analyse the qualitative data collected, using codes and memos. A system of categories was developed and broken down into appropriate sub-categories. During the analysis, links and relationships between the codes and their contexts were searched for.

The results of the study showed that cooperation between probation officers and persons under the supervision of the probation service is one of the key elements for the successful pursuit of the objectives of probation - to help the person to rehabilitate and to reduce the recidivism of their criminal offences through control. According to probation officers and supervised persons, the factors of mutual trust, understanding, respect and motivation are important for the development of cooperation and positive relations.

IVADAS

Temos aktualumas: Probacija yra labai svarbi teisingumo sistemos dalis, kuria siekiama palengvinti asmenų resocializaciją ir kartu užtikrinti visuomenės saugumą. Veiksmingam probacijos tikslų siekimui reikalingas ne tik probacijos pareigūnų darbo indėlis ar probacijos priežiūroje esančių asmenų motyvacija, tačiau ir sėkmingas probacijos specialistų ir jų klientų bendradarbiavimas.

Pagal Lietuvos Respublikos probacijos įstatymą¹ probacija yra įvardijama, kaip sąlyginė alternatyva paskirtai arešto ar laisvės atėmimo bausmei (bausmės ar jos dalies vykdymo atidėjimas ir lygtinis paleidimas iš pataisos įstaigų), kurios metu vykdoma probuojamojo priežiūra.

Europos Tarybos Ministrų Komiteto priimtose Europos Tarybos probacijos taisyklėse², IV dalies 55 punkte, teigiama, kad priežiūra, kurią vykdo probacijos tarnyba, turi būti suvokiama ne tik kaip kontrolės priemonė, tačiau ir būdas prižiūrimiems asmenims suteikti pagalbą, patarimus ir motyvaciją. Esant poreikiui, priežiūra turi būti taikoma kartu pasitelkiant ir kitas priemones – mokymą, įgūdžių ugdymą, įdarbinimo galimybes ir kt.

Probacijos tarnyba yra atsakinga už probacijos klientų tinkamą priežiūrą, jų sėkmingą resocializaciją bei motyvavimą siekti tikslų ateityje teisėtais būdais, tai teikia naudą ne tik individui, tačiau ir visuomenei – kas, tikėtina, gali būti susiję su visuomenės saugumu, laipsnišku nusikalstamo elgesio mažinimu ir sudėtingu tokių asmenų reintegracijos procesu (Sakalauskas, Jarutienė, 2015)³.

J. Leibrich (1994)⁴ atliktas kokybinis tyrimas su probacijos priežiūroje esančiais asmenimis apie jų patirtį probacijos tarnyboje ir santykius su pareigūnu, atskleidė teigiamų santykių ir bendradarbiavimo svarbą mažinant recidyvą. Tyrimo duomenimis, asmenys teigė, kad siekiant mažinti pakartotinį nusikalstamų veikų darymą yra svarbi ne tik pareigūnų ir prižiūrimųjų santykių kokybė, tačiau ir nuteistųjų motyvacija bei daugelis kitų, asmens gyvenimui įtaką darančių veiksnių.

Tyrimai, susiję su probacijos klientų požiūriu ir patirtimi probacijos tarnyboje, pareigūnų individualaus indėlio bei jų ir priežiūroje esančių asmenų bendradarbiavimą yra svarbūs ir nuodugniau nagrinėjami. Tačiau mūsų šalies praktikoje nepavyko aptikti darbų, kur buvo sprendžiami aktualūs klausimai, susiję su pareigūnų ir probacijos kliento bendradarbiavimo veiksmingumu siekiant probacijos tikslų. Tokia nuostata grindžiamas ir pasirinktos **temos aktualumas**.

Temos iširtumas. Daugelyje probacijos pareigūno ir priežiūroje esančio asmens santykių

---

¹ Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas

² Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija CM/Rec (2010) 1

³ Sakalauskas, G., Jarutienė, L., Probacijos veiksmingumo vertinimas (2015)

⁴ Leibrich, J., What do offenders say about supervision and going straight (1994)

tyrimuose pabrėžiama dviejų pagrindinių sėkmingo probacijos proceso veiksnių svarba: pareigūno ir kliento individualus indėlis ir teigiamų santykių užmezgimas. Tyrimai rodo, kad abipusė pagarba ir šiltas, atviras bendravimo stilius didina pataisos programų veiksmingumą ir sėkmingos resocializacijos tikimybę (Dowden, Andrews, 2004)⁵. J. Leibrich (1991)⁶ tyrimas su probacijos pareigūnais atskleidė, kad probacijos pareigūno ir nuteistojo santykių pobūdis yra pagrindinis veiksnys, kuris gali daryti įtaką nuteistojo elgesiui. Tyrimas parodė, kad teigiamų santykių kūrimui tarp pareigūno ir probacijos kliento yra reikalingas ryšio užmezgimas, prisitaikymas prie individualių poreikių, nuoširdumas, sąžiningumas bei pagalbos ir kontrolės balansas. Renatos Katinaitė-Lodh ir Simono Nikarto⁷ tyrimas apie nuteistųjų probacijos tarnybų veiklos vertinimą parodė, kad nuteistieji labai pozityviai vertina santykius su probacijos pareigūnu, taip pat ir kitus pareigūno bendravimo aspektus. 89,1 proc. respondentų teigiamai įvertino santykius su probacijos tarnybos pareigūnu, o 8,5 proc. teigė, jog santykiai iš dalies yra geri. Tik 0,2 proc. bendravimą su pareigūnu įvertino nepatenkinamai. 1,7 proc. į šį klausimą negalėjo atsakyti.

Pasirinktos **temos naujumas** gali būti grindžiamas keletu aspektų.

Pirmiausia, darbe analizuojamas probacijos pareigūnų ir nuteistųjų bendradarbiavimo vertinimas siekiant probacijos tikslų.

Antra, mokslinių tyrimų trūkumas šia tema leidžia daryti prielaidą, kad tai yra mažai tyrinėta sritis, kuriai reikalingas nuodugnus nagrinėjimas.

Trečia, iššūkiai, su kuriais susiduria pareigūnai ir klientai siekdami bendradarbiavimo bei jų sprendimas gali padėti veiksmingiau siekti probacijos tikslų.

Tyrimo problema – tyrimų apie probacijos pareigūnų ir jų klientų bendradarbiavimą Lietuvoje nebuvo atlikta, todėl stokojama žinių apie įvairius bendradarbiavimo aspektus ir klausimus, pavyzdžiui, kaip probacijos pareigūnai vertina bendradarbiavimą siekiant probacijos tikslų, kaip bendradarbiavimas veikia jų santykius ir individualaus darbo su nuteistuoju kokybę bei apskritai, kokios yra bendradarbiavimo su klientais patirtys.

Tyrimo objektas - probacijos pareigūnų ir probacijos tarnybos priežiūroje esančių asmenų bendradarbiavimas Lietuvos praktikoje.

---

⁵ Dowden C., Andrews D. A., The importance of staff practice in delivering effective correctional treatment: A meta-analytic review of core correctional practice. (2004)

⁶ Leibrich J., A study of the Probation Division's perception of its role in reducing reoffending (1991)

⁷ Nikartas S., Katinaitė-Lodh R. Subjektyvusis probacijos veiksmingumas: probacijos tarnybų veiklos vertinimas kliento požiūriu (2018)

Tyrimo tikslas: atskleisti probacijos pareigūnų ir probacijos tarnybos priežiūroje esančių asmenų bendradarbiavimo veiksmus siekiant probacijos tikslų Vilniaus ir Vilniaus regiono skyriuose.

Darbo uždaviniai:

1. Aptarti probacijos pareigūnų ir jų klientų bendradarbiavimo teorinius aspektus: probacijos sampratą, mokslinę literatūrą apie bendradarbiavimą ir pareigūnų bei nuteistųjų indėlį siekiant probacijos tikslų.
2. Atskleisti Lietuvos probacijos tarnybos Vilniaus ir Vilniaus regiono skyrių probacijos pareigūnų požiūrius į bendradarbiavimą su klientais, siekiant probacijos tikslų bei jų bendradarbiavimo su klientais patirtis.
3. Atskleisti probacijos tarnybos priežiūroje asmenų požiūrius į bendradarbiavimą su probacijos pareigūnais ir jų bendradarbiavimo patirtis.

Baigiamojo darbo struktūra: Struktūrą sudaro du skyriai. Pirmame skyriuje apžvelgiami Lietuvos bei užsienio autorių tyrimai apie probacijos pareigūnų ir nuteistųjų bendradarbiavimą, aptariama probacijos samprata. Antrajame skyriuje pristatomas tyrimo metodas, kuris bus panaudotas atskleisti tyrimui bei problemoms ir atliekama kokybinio tyrimo su Vilniaus ir Vilniaus regiono skyriaus specialistais ir jų priežiūroje esančiais asmenimis interviu metodu rezultatų analizė. Darbo pabaigoje pateikiama diskusija, išvados, literatūros ir priedų sąrašai.

1. PROBACIJOS PAREIGŪNŲ IR PRIEŽIŪROJE ESANČIŲ ASMENŲ BENDRADARBIAVIMO TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Probacija Lietuvoje

Bausmių skyrimo ir vykdymo sistemoje probacija istoriškai yra apibūdinama, kaip situacija ar procesas, kai teisiamam ar jau nuteistam asmeniui, esant tam tikroms sąlygoms, pavyzdžiui, padaromas nesunkus nusikaltimas ar asmuo turi teigiamų savybių, sudaroma galimybė nevykdyti bausmės, motyvuojant, kad asmens elgesys gali pasikeisti. Laikui einant, ne visos bausmės susijusios su realiu laisvės atėmimu imtos laikyti probacija, tad tam buvo išskirtos tam tikros sąlygos. Plačiaja prasme, probacija yra bendruomeniškumo skatinimas, bei pagalbos ir priežiūros suteikimas nuteistajam. (Sakalauskas et.al, 2012)⁸.

Vienas iš svarbiausių pamatinių dalykų, įnešęs į Lietuvos bausmių vykdymo sistemą naujas idėjas ir su jomis susijusius pokyčius, buvo 1999-2002 m. vykdytas Kanados-Švedijos-Lietuvos pataisos projektas, kurio pagrindu Teisės institutas 2001-2022 m. subūrė mokslininkų grupę atlikti tyrimą apie Probacijos modelio sukūrimą Lietuvoje (Sakalauskas et.al., 2002)⁹.

2002 m. lapkričio 12 d. Lietuvos Respublikos Seimas patvirtino nutarimą „Valstybės ilgalaikės raidos strategija“¹⁰, kurios 7-oje „Teisėkūros“ skiltyje reglamentuojama, kad siekiant kurti nacionalinę teisės sistemą, atitinkančią tarptautinius standartus, svarbu „sukurti lygtinio bausmės vykdymo atidėjimo ir lygtinio paleidimo iš laisvės atėmimo įstaigos (probacijos) modelį <...>“. 2010 m. balandžio 7 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė Seimui pateikė Probacijos įstatymo projektą, kuris, galiausiai, kaip Probacijos įstatymas, buvo priimtas 2011 m. gruodžio 22 d., o įsigaliojo 2012 m. liepos 1 d.¹¹

Pagal Lietuvos Respublikos probacijos įstatymą¹², probacijos tarnyba vykdo probuojamųjų priežiūrą, kai jiems paskiriamas bausmės vykdymo atidėjimas ar lygtinis paleidimas iš įkalinimo įstaigų, tačiau, be kita ko, probacijos tarnyba prižiūri ir tuos asmenis, kuriems yra paskiriama viešųjų darbų bausmė, laisvės apribojimo bausmė ir baudžiamojo ar auklėjamojo poveikio priemonės (Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas, 2003)¹³.

Remiantis Lietuvos Respublikos probacijos įstatymu¹⁴, probuojamojo priežiūra

---

⁸ Sakalauskas G., Čepas A., Nikartas S., Ūselė L. Savanorystė probacijos sistemoje: prielaidos ir galimybės (2012)

⁹ Sakalauskas G., Kalpokas V., Mališauskaitė S., Ragauskas P., Stašinskas J., Šerkšnas A., Tamašauskaitė R., Toleikienė V., Usik D., Vinogradnaitė V. Probacijos modelio sukūrimas Lietuvoje. I dalis: Situacijos analizė; II dalis: Konceptija ir pasiūlymai (2002)

¹⁰ Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Nr. IX-1187 „Dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos“ (2002)

¹¹ Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas

¹² Ten pat.

¹³ Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas

¹⁴ Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas

yra „*tarpusavyje suderintų probuojamojo resocializacijos ir elgesio kontrolės priemonių visuma*“. Probacijos įstatymo 19 str. resocializacijos priemonėmis įvardijamas individualus darbas su probuojamuoju, socialinė ir psichologinė pagalba, socialinių įgūdžių lavinimas ir užimtumo skatinimas, elgesio pataisos programų įgyvendinimas ir kt. Remiantis probacijos įstatymo 21 str., elgesio kontrolės priemonėmis, tokiomis, kaip elektroninis stebėjimas, teismo paskirtų įpareigojimų vykdymo kontrolė ir individualus prevencinis darbas, siekiama užtikrinti tinkamą probacijos sąlygų laikymąsi.

Tam, kad būtų veiksmingai vykdoma nuteistojo priežiūra yra svarbus pareigūno ir priežiūroje esančio asmens bendradarbiavimas. Bendradarbiavimas yra asmenų bendravimas siekiant padėti realizuoti vienas kito poreikius. Vienas iš pagrindinių bendradarbiavimo principų yra kiekvieno šiame procese dalyvaujančių subjektų supratimas apie savo interesus, funkcijas, kurias turi atlikti ir rezultata, kurio siekia (Puškorius, 2006)¹⁵.

Aktyvesnis, savanoriškas ir dalyvaujamas požiūris į bendradarbiavimą gali padėti siekti išsikeltų bendrų tikslų. Vienas iš svarbiausių veiksnių, siekiant bendradarbiavimo, yra aiški komunikacija, kuria siekiama paaiškinti asmeniui bausmės atlikimo pobūdį, priemones ir tikslus (Weaver, Barry, 2014)¹⁶.

Viena iš rehabilitacijos teorijų „*Gero gyvenimo modelis*“ (GLM)¹⁷ yra naudojama siekiant skirti daugiau dėmesio ir padėti nuteistiesiems kurti ir įgyvendinti gyvenimo tikslus teisėtais būdais. „*Gero gyvenimo modelio*“ sistema siekiama atitikti tam tikrus nuteistųjų interesus, gebėjimus ir siekius, taip padedant prižiūrintiems specialistams sudaryti planus, padedančius nuteistiesiems siekti išsikeltų tikslų teisėtais būdais (Purvis, Ward, Willis, 2011)¹⁸.

Apibendrinant, probacijos tarnybos vienas pagrindinių tikslų yra kurti pozityvius santykius, paremtus bendradarbiavimu, su priežiūroje esančiu asmeniu, taip jam suteikiant reikiamą socialinę ir psichologinę pagalbą bei vykdant kontrolės priemones, kad asmuo sugrįžtų į visuomeninį gyvenimą ir daugiau nenusikalstų.

---

¹⁵ Puškorius, S., Bendradarbiavimo efektyvumo vertinimas (2006)

¹⁶ Weaver, B., & Barry, M. Managing high risk offenders in the community: Compliance, cooperation and consent in a climate of concern (2014)

¹⁷ Prescott, D. S. The Good Lives Model (GLM) in theory and practice (2013)

¹⁸ Purvis, M., Ward, T., Willis, G. The Good Lives Model in practice: Offence pathways and case management (2011)

1.2. Probacijos pareigūnų individualus indėlis siekiant probacijos tikslų

Motyvacija yra reikšmingas įrankis, kuris padeda pasiekti išsikeltus tikslus, spręsti problemas, susidoroti su iššūkiais bei priimti naujas galimybes. Motyvacijos reiškinys yra aktualus ne tik asmeniniame žmogaus gyvenime, tačiau ir darbo aplinkoje. Baba ir Ghazali (2017)¹⁹ empiriniame tyrime, kuriame nagrinėjama viešojo sektoriaus darbuotojų motyvacija Nigerijoje, teigiama, kad darbuotojai, pasižymintys stipriu motyvacijos jausmu, parodo sėkmingesnius darbo rezultatus. Sėkmingus darbo rezultatus darbuotojai demonstruoja ne tik individualiu lygmeniu, tačiau ir organizacijos. Organizacijai pavyksta pasiekti sėkmę tais atvejais, kuomet darbuotojai yra patenkinti savo darbu, motyvuoti atlikti paskirtas užduotis ir siekti išsikeltų tikslų (Dobre, 2013, p. 53)²⁰.

Vienos pagrindinių motyvacijos atšakų yra vidinė (*angl. intrinsic motivation*) ir išorinė (*angl. extrinsic motivation*) motyvacijos. Vidinė motyvacija pasižymi tuo, jog darbuotojas mėgaujasi atliekamu darbu, dirba savanoriškai ir geranoriškai, nejaučiant aplinkos spaudimo, tuo tarpu išorinė motyvacija pasireiškia jaučiant aplinkos arba asmeninį spaudimą siekti atitinkamų darbo rezultatų, taip gaunant teigiamą arba neigiamą pastiprinimus (Ryan, Deci, 2000)²¹. Vitkausko (2017)²² atlikto empirinio tyrimo rezultatų analizėje, kurioje siekiama išsiaiškinti Lietuvos policijos pareigūnų požiūrį į motyvuojančių veiksnių sistemos efektyvumą, teigiama, kad pareigūnus labiausiai (9,1 taškas) motyvuoja algos dydis, dinaminė darbo aplinka (8,82 taškai) ir socialinės garantijos (8,80 taškų), o iš to daroma prielaida, kad policijos pareigūnus daugiau veikia išorinė motyvacija. Tačiau, stimuliuojant išorinę motyvaciją su teigiamomis paskatomis, gali atsirasti daugiau tobulėjimo galimybių, kurios reiškiasi per vidinę motyvaciją, o tai lemia pareigūnų požiūrį į atliekamą darbą bei jo efektyvumą.

Probacijos tarnybos yra išsikėlusios visuomeninius tikslus, susijusius su pakartotinių nusikaltimų darymo mažinimu bei nuteistųjų integracija, kuriuos svarbu siekti ne tik organizacijos, tačiau ir individualiu atžvilgiu, tad, kad jų būtų siekiama veiksmingai, yra svarbus kiekvieno probacijos pareigūno indėlis siekiant išsikeltų tikslų. Į individualų indėlį įeina ne tik gauti tam tikri rezultatai, kurių buvo siekiama, tačiau ir savo paties asmeninis vertinimas, kaip buvo siekiama tų rezultatų (Nikartas, 2019)²³. Probacijos pareigūnų asmeninį indėlį siekiant probacijos tikslų, tyrinėjo

---

¹⁹ Baba, A. I., Ghazali, S. B. Effects of motivation, working conditions and perceived organizational justice on employee performance (2017)

²⁰ Dobre, O. I. Employee motivation and organizational performance (2013)

²¹ Ryan, R.M., Deci, E.L. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being (2002)

²² Vitkauskas, K. Lietuvos policijos pareigūnų motyvacinių veiksnių analizė (2012)

²³ Nikartas, S. Probacijos pareigūnų individualus indėlis siekiant probacijos tikslų: empirinio tyrimo rezultatai (2019)

Nikartas (2017 m.)²⁴ empiriniame tyrime, kuriame siekė išsiaiškinti, kaip pareigūnas vertina savo darbo indėlį siekiant probacijos tikslų. Empirinio tyrimo rezultatuose teigiama, kad probacijos pareigūnai savo darbo indėlį siekiant probacijos tikslų, pagal nurodytus teiginius, vertino palankiai, pozityviai tikėdami, kad savo vykdoma veikla ir darbu prisideda prie probacijos tikslų siekimo. „Didžiausias probacijos pareigūnų indėlis suprantamas tų tikslų, kurie labiausiai susiję su su tiesioginėmis probacijos pareigūno funkcijomis, atžvilgiu: probuojamajam priskirtų įpareigojimų priežiūra ir kontrole, probacijos priemonių (pvz., elgesio keitimo programų) įgyvendinimu.“ (Nikartas, 2019). Tyrimo rezultatuose teigiama, kad probacijos pareigūnai savo darbo indėlį laikė turinčiu mažesnę įtaką tais atvejais, kai probacijos tikslų siekimas tiesiogiai susijęs su kitomis institucijomis arba, kai probacijos tikslų siekimo būdai, tam tikrais atvejais, nepriklauso probacijos pareigūnų darbo specifikai.

Probacijos pareigūnai savo profesinę veiklą sieja su tikslingu probacijos tikslų siekimu: tinkama probacijos tarnybos priežiūroje esančių asmenų resocializacija ir tokių asmenų nusikalstamų veikų recidyvo mažinimu taikant priežiūrą ir kontrolę. Probacijos pareigūnai vykdant savo darbo funkcijas gali prisiimti tam tikrus vaidmenis, pavyzdžiui, socialinio darbuotojo ar policininko vaidmenį. Socialinio darbuotojo vaidmuo pareigūnui padeda sutelkti dėmesį į nuteistojo psichologines ir socialines problemas, kurios gali būti susijusios su buvusiu nusikalstamu elgesiu, taip surandant tinkamus metodus spręsti esamas problemas. Taip pat teigiamų santykių su nuteistuoju kūrimas, paremtas pagarba, supratimu ir pasitikėjimu, taip pastatant pagrindą bendradarbiavimui ir tikslų siekimui (Allard, Wortley, Stewart, 2003)²⁵.

Kita vertus, probacijos pareigūnui norint tinkamai siekti probacijos tikslų, tenka prisiimti ir griežto „policininko“ vaidmenį, užtikrinant nuteistojo kontrolę ir priežiūros vykdymą. Vykdamas priežiūrą ir kontrolę, pareigūnui turi užtikrinti, kad probacijos tarnybos priežiūroje esantis asmuo vykdo teismo paskirtus įpareigojimus, pagal poreikį dalyvauja elgesį keičiančiose programose, nedaro pažeidimų ar naujų nusikalstamų veikų, tokiu būdu sukuriama šalta, neigiamą ir kontroliuojanti santykį (Allard, Wortley, Stewart, 2003)²⁶.

S. Nikartas, J. Paliuka ir A. Tereškinas (2021)²⁷ probacijos pareigūnų apklausoje, vykdytoje 2017 m., kuriai buvo parengtas probacijos pareigūno vaidmens skalės klausimynas, buvo siekta išsiaiškinti ir įvertinti, kokį vaidmenį prisiima probacijos pareigūnas, vykdydamas probuojamųjų priežiūrą. Tyrimo rezultatuose teigiama, kad pareigūnui prisiima tiek „subalansuotą“ socialinio

---

²⁴ Ten pat.

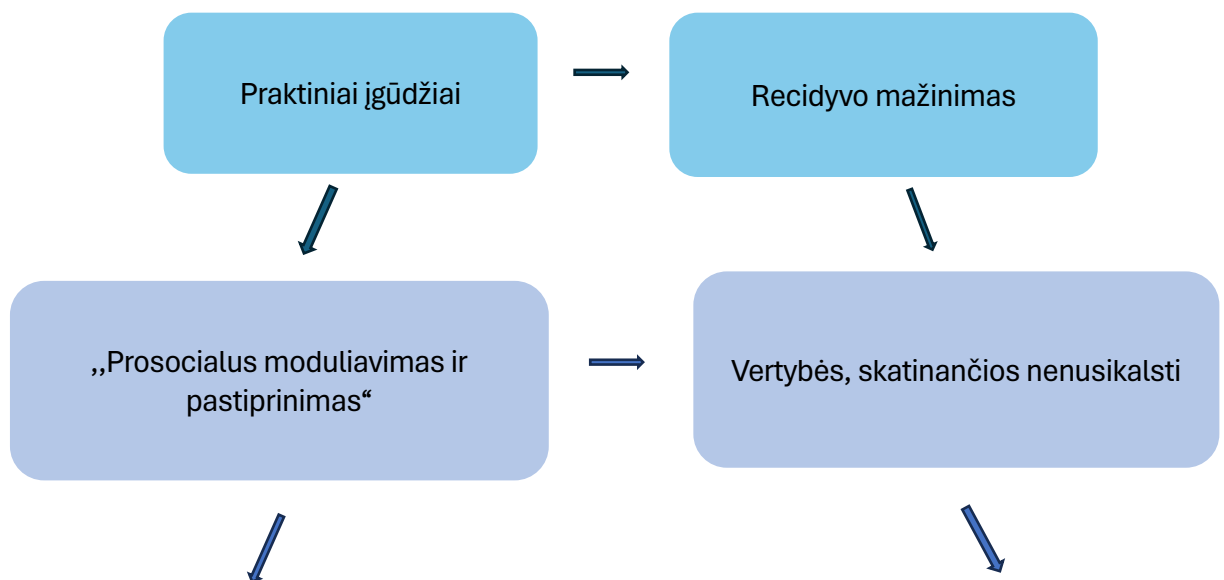
²⁵ Allard, T. J., Wortley, R. K., Stewart, A. L. Role conflict in community corrections (2003)

²⁶ Ten pat.

²⁷ Nikartas, S., Paliuka, J., Tereškinas, A. Policininkas ar socialinis darbuotojas? Probacijos pareigūnų profesinių vaidmenų tyrimas (2021)

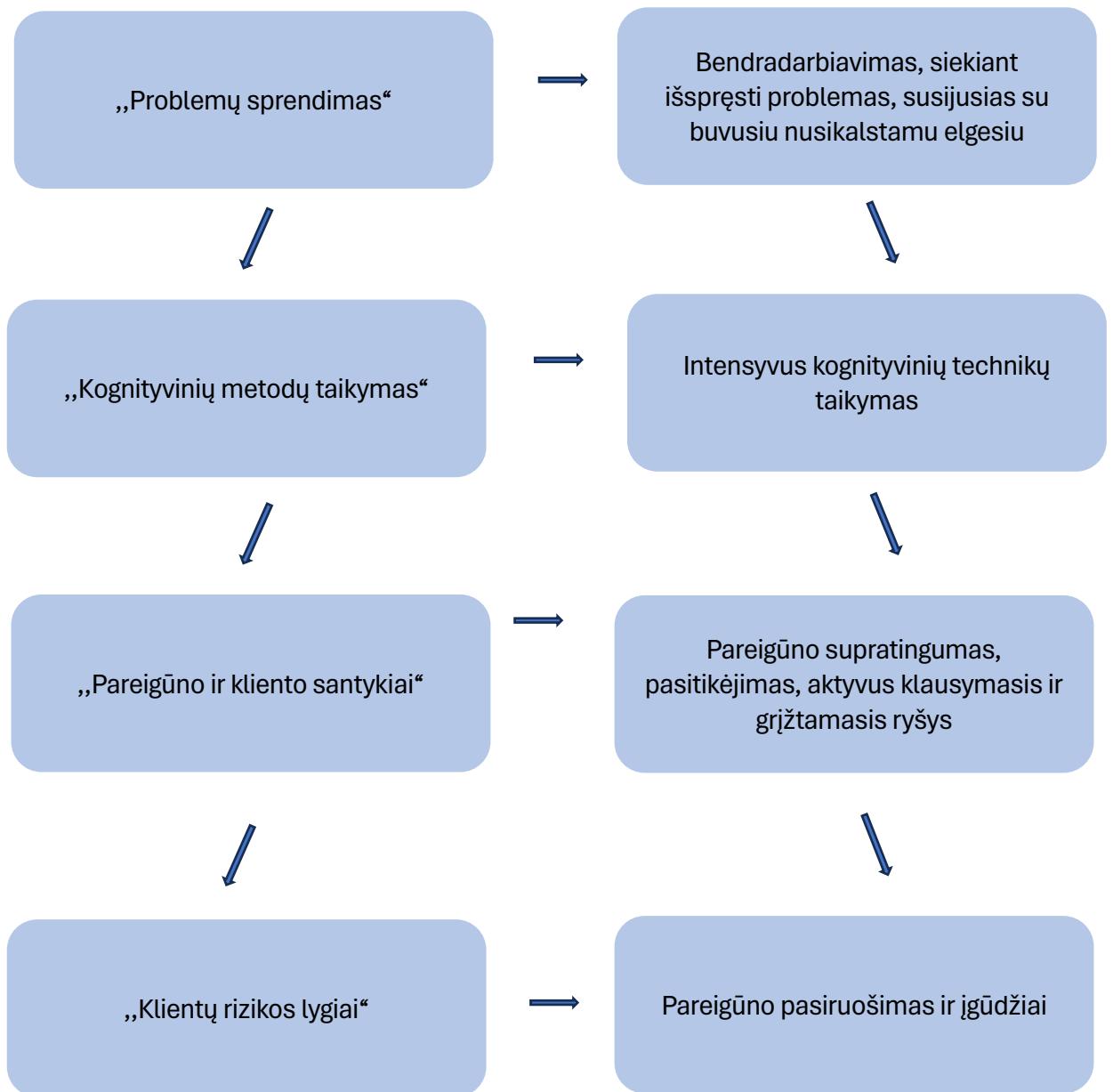
darbuotojo vaidmenį, kuris vykdo resocializaciją, tiek „kontroliuojantį“ policininko vaidmenį, kuris vykdo probuojamųjų priežiūrą ir kontrolę. Apklaustos duomenimis, probacijos pareigūnai jaučiasi įsipareigoję laikytis įstatymų ir teisės aktų nustatytos tvarkos, ir naudotis šiais abiem vaidmenimis. Tačiau, straipsnio autoriai, remdamiesi T. J. Allard ir kt. (2003)²⁸, pabrėžia, kad probacijos pareigūnų noras įgyvendinti abu, pagalbos teikimo ir kontrolės bei priežiūros, vaidmenis gali sukelti vidinį konfliktą, kuris pasireiškia neužtikrintumu, sumažėjusiu pasitikėjimu savo priimtais sprendimais ir vykdoma veikla, vidiniu prieštaravimu bei neišsipildančiais lūkesčiais.

Probacijos pareigūnai yra vieni iš asmenų, kurie palaiko artimą kontaktą su probacijos tarnybos priežiūroje esančiu asmeniu. Teigiamas santykis, kurį palaiko pareigūnas su probacijos klientu gali daryti įtaką kliento sėkmingam bausmės įvykdymui. Be kita ko, teigiamų santykių vystymuisi reikalingas tinkamas pareigūnų pasiruošimas ir motyvacija. C. Trotter (2013)²⁹, analizuojant mokslinę literatūrą ir kitų mokslininkų atliktus tyrimus, siekė išsiaiškinti kokią įtaką nuteistųjų, priklausančių probacijos tarnyboms, recidyvui turi skirtingi pareigūnų ir kitų darbuotojų turimi įgūdžiai, naudojami vykdant asmenų individualią priežiūrą. Straipsnio autorius akcentavo, kad probacijos pareigūnai remiasi įrodymais pagrįstais (*evidence-based*) praktiniais įgūdžiais, kurie, tikėtina, mažina nuteistųjų recidyvą, tad savo tyrime išskyrė 5 praktinius įgūdžius ir analizavo, kaip kiekvienas iš jų daro įtaką recidyvo mažinimui (žr. 1 pav.) (Trotter, 2013).

²⁸ Allard, T. J., Wortley, R. K., Stewart, A. L. Role conflict in community corrections (2003)

²⁹ Trotter, C. Reducing recidivism through probation supervision: What we know and don't know from four decades of research (2013)

1.1 pav. Praktinių įgūdžių sąsajos su recidyvo mažinimu

Šaltinis: Sudaryta remiantis C. Trotter „Reducing Recidivism Through Probation Supervision: What We Know and Don't Know From Four Decades of Research“, 2013, p.5-6.

Autoriaus teigimu, tyrimuose „prosocialus moduliavimas ir pastiprinimas“ apibrėžiamas, kaip kovojimo su nusikaltimų darymu modeliavimas ir pastiprinimas. Šios priemonės yra susijusios su prosocialių vertybių, tokių, kaip bendradarbiavimas, patikimumas, nenusikalstamas gyvenimo būdas ir nuteistųjų teigiamos veiklos skatinimas, kuris atspindėtų šias vertybes. Nors autoriaus analizuotuose tyrimuose nėra tiksliai nurodyta kokį ryšį turi prosocialus moduliavimas ir recidyvo mažinimas, tačiau tam tikros apibrėžtos skatinamosios vertybės gali turėti įtaką mažesniai nuteistųjų recidyvui.

Pareigūnų problemų sprendimo būdai, pasak autoriaus, dažniausiai apima su nusikaltimais susijusių problemų sprendimą, pavyzdžiui, santykiai su artimaisiais, gyvenamosios vietos ar darbo

neturėjimas, priklausomybės, tad pareigūnai, bendraujant su prižiūrimaisiais, nustato šių problemų sprendimo tikslus ir būdus šiems tikslams pasiekti. Straipsnyje teigiama, kad problemų sprendimo įgūdis yra vienas iš pagrindinių veiksmingos priežiūros sudedamųjų dalių, tačiau įgūdis yra veiksmingas tuomet, kai pats nuteistas yra motyvuotas pokyčiams bei rodo iniciatyvą tinkamai spręsti problemas, susijusias su nusikalstamu elgesiu, o pareigūnas atsižvelgia ir dirba ties kriminogeniniais veiksniais, iškilusiais atliekant nusikalstamo elgesio rizikos vertinimą. Problemų sprendimo įgūdis gali daryti įtaką recidyvui tuomet, kai pareigūnas ir priežiūroje esantis asmuo bendradarbiauja sprendžiant problemas.

Viename iš autoriaus analizuotų tyrimų teigiama, kad pareigūnai turi mokytis prižiūrimuosius „ABC“ technikos – pagrindas ar priežastis, kuri paskatina tam tikrą elgesį ir išskylančios to elgesio pasekmės (*angl. Antecedents – Behaviour – Consequences*). Į kognityvinių metodų taikymą įeina ir anksčiau minėti problemų sprendimo įgūdžiai bei prosocialus modeliavimas. Autorius pažymėjo, kad kognityvinės technikos yra naudingos ir padeda mažinti recidyvą tuomet, kai jos yra naudojamos intensyviai ir nuosekliai.

Autoriaus analizuotuose tyimuose teigiama, kad nėra tiksliai aišku, kaip pareigūno ir kliento bendradarbiavimas mažina klientų pakartotinį nusikaltimų darymą, tačiau tam tikros savybės, kurios įeina į bendradarbiavimą, gali turėti įtakos recidyvo mažinimui. Tokios savybės, kaip probacijos pareigūno supratingumas, išreiškiamas pasitikėjimas, aktyvus klausymasis bei grįžtamasis ryšys, gali turėti įtakos asmeniui nebūti suimtam už naują nusikaltimą.

Pažeidėjų nusikalstamo elgesio rizikos vertinimas yra atliekamas bausmės vykdymo pradžioje, siekiant įvertinti nusikalstamo elgesio riziką, nustatyti kriminogeninius veiksnius bei priemones, kuriomis bus stengiamasi šalinti kriminogeninius veiksnius (Čėsniėnė, Laurinavičius, Ustinavičiūtė, 2015)³⁰. C. Trotter (2013)³¹ savo straipsnyje išskirdamas rizikos lygius: maža rizika, vidutinė rizika ir aukšta rizika, akcentavo, kad prižiūrimajam nustačius tam tikrą rizikos lygį, vienas iš svarbiausių faktorių, kad asmuo daugiau nenusikalstų, yra jį prižiūrinčio pareigūno tinkamas pasiruošimas.

Tyrimo rezultatuose teigiama, kad septyniuose iš aštuonių, autoriaus analizuotų tyrimų, akcentuojama, kad probacijos pareigūnų tam tikrų įgūdžių savo darbe naudojimas, gali turėti įtakos mažesniai probacijos tarnybos priežiūroje esančių asmenų pakartotinių nusikaltimų darymui (Trotter, 2013)³².

---

³⁰ Čėsniėnė, I., Laurinavičius, A., Ustinavičiūtė, L. Nusikalstamo elgesio rizikos vertinimas Lietuvoje: esama situacija ir raidos tendencijos (2015)

³¹ Trotter, C. Reducing recidivism through probation supervision: What we know and don't know from four decades of research (2013)

³² Ten pat.

Taigi, sėkmingam probacijos tikslų siekimui yra svarbus kiekvieno probacijos pareigūno individualus indėlis. Individualus indėlis susideda ne tik iš vidinės motyvacijos, bet ir iš siekio kurti teigiamą santykį, siekti bendradarbiavimo, taip padedant nuteistajam resocializuotis ir daugiau nenusikalsti.

1.3. Probacijos tarnybos priežiūroje esančių asmenų individualus indėlis

Probacijos pareigūnai yra vieni iš svarbiausių probacijos tarnybos veiklos subjektų, tačiau lygiai taip pat svarbi sudedamoji dalis yra probacijos tarnybos priežiūroje esantys asmenys, todėl svarbu tirti bei suprasti ir jų individualų indėlį siekiant probacijos tikslų. Dažnu atveju, asmenys, esantys probacijos tarnybos priežiūroje, probacijos tikslus supranta individualiu lygmeniu, remiantis jų asmenine patirtimi – kokių teismo paskirtų įpareigojimų turi laikytis, kokiomis priemonėmis turi siekti jų įgyvendinimo bei, kokios pasekmės gresia įpareigojimų nesilaikant. Tačiau, svarbu išsiaiškinti, kaip probacijos tarnybos priežiūroje esantys asmenys supranta ir vertina bendrus probacijos tikslus. B. K. Applegate ir kt. (2009)³³ savo tyrime su probuojamaisiais, siekė išsiaiškinti, kaip probacijos klientai vertina probaciją, kaip probacijos tarnyba padeda siekti probacijos tikslų, susijusių su reabilitacija, resocializacija, bausmės įvykdymu ir recidyvo mažinimu. Taip pat tyrimo tikslas buvo išsiaiškinti probacijos klientų motyvaciją būti probacijos tarnybos priežiūroje – ar nuteistieji probaciją mato kaip pasitaisymo galimybę, ar kaip progą manipuliuoti probacijos pareigūnais ir baudžiamąja sistema, ar probacijos tarnyba nesuteikia jiems jokių tikslų. Tyrimo rezultatuose teigiama, kad nuteistieji mano, jog jiems paskirta bausmė ir priklausymas probacijos tarnybai turi įvairių tikslų, tačiau didžioji dauguma (90 proc.) respondentų, kurie buvo paleisti lygtinai iš įkalinimo įstaigų, teigė, kad paskirta bausmė jiems yra atgrasomoji priemonė ir jie nenorėtų nusikalsti ateityje. Taip pat, 60 proc. probuojamųjų teigė, kad probacija padeda spręsti jų socialines ir psichologines problemas bei skatina asmeninį tobulėjimą. Tačiau, dalis probacijos klientų teigė, kad patirtis būnant probacijos tarnybos priežiūroje yra nenaudinga nei asmeniui, nei visuomenei, taip pat, kad siekia sudaryti teigiamą įspūdį prižiūrinčiajam pareigūnui, jog probacijos pareigūnai juos matytų, kaip motyvuotus, darbščius ir atsakingus asmenis.

S. Nikarto ir R. Katinaitės-Lodh³⁴ atliktame tyrime su probacijos tarnybų priežiūroje esančiais asmenimis buvo siekta išsiaiškinti probacijos tarnybų veiklos kokybės aspektus klientų požiūriu. Tyrimo rezultatuose teigiama, kad probacijos tarnybų priežiūroje esantys asmenys probacijos pareigūnų darbą vertina teigiamai ir dauguma veiklos aspektų įvertinta daugiau nei 80 proc., o daugiausiai akcentuojamas pareigūnų bendravimo aspektas. Straipsnio autoriai pabrėžia, kad probacijos pareigūnai, remiantis tyrimo rezultatais, koncentruojasi ne tik į nuteistojo kontrolę, tačiau stengiasi kurti teigiamą santykį, paremtą pagarba, pasitikėjimu ir supratimu su prižiūrimu asmeniu

---

³³ Applegate, B. K., Smith, H. P., Sitren, A. H., Fariello Springer, N. From the inside: The meaning of probation to probationers (2009)

³⁴ Nikartas S., Katinaitė-Lodh R. Subjektyvusis probacijos veiksmingumas: probacijos tarnybų veiklos vertinimas kliento požiūriu (2018)

siekiant bendradarbiavimo.

Vienas iš būdų, galintis padėti probacijos tarnybos priežiūroje esantiems asmenims bendradarbiauti ir siekti probacijos tikslų yra motyvacinio interviu taikymas. Remiantis tyrimais, kai asmenys kalba apie savo asmeninius siekius, gebėjimus, norą keistis, jie suvokia, kad tai rodo jų vidinę motyvaciją, o tai juos gali įpareigoti įgyvendinti tuos pokyčius. Tuo tarpu, kai probacijos klientai prieštarauja pokyčiams ir jų asmeniškai nepriima, tai sumažina jų siekį įsipareigoti pokyčiams. Jei į probacijos vykdomą veiklą būtų žiūrima kaip į probacijos tarnybą atėjusių asmenų bandomąjį laikotarpį, tokių asmenų motyvacijos gerinimas galėtų padidinti tikimybę sėkmingai įgyvendinti ne tik probacijos tikslus, tačiau ir išsikeltus individualius trumpalaikius ar ilgalaikius tikslus (Taxman, et.al, 2015)³⁵.

Vienas iš tyrimų, išreiškiantis motyvacinio interviu naudą probacijos klientams, buvo atliktas G. S. Armstrong, C. Atkin-Plunk ir N. R. Gartner (2016)³⁶, remiantis kitų mokslininkų sukurta „CEMI“ skale, kuri skirta įvertinti probacijos tarnybos priežiūroje esančių asmenų požiūrį į motyvacinio interviu taikymą asocialaus elgesio „gydymo“ tikslais. Tyrimo metu anonimine apklausa buvo apklausti beveik 500 probacijos klientų apie jų santykius su probacijos pareigūnais, apie jų elgesio pokyčius, kaip probacijos pareigūnai daro įtaką jų elgesio pokyčiams arba motyvuoja keistis. Kokybinio tyrimo rezultatuose teigiama, kad probacijos klientai, motyvacinio interviu metodą labiausiai vertina kaip progą bendradarbiauti su probacijos pareigūnais, kadangi pareigūnai „padeda pripažinti, kad reikia keisti savo elgesį“ ir suteikia vidinio pasitikėjimo elgesio pokyčiams. Taip pat, probacijos klientai, kaip stiprų santykių rodiklį išskyrė pareigūnų skatinimą ir „nurodinėjimą“ keisti savo elgesio įpročius.

Dažnas probacijos klientas į probacijos tarnybą ateina nemotyvuotas, nepasiruošęs pokyčiams, turintis alkoholio ar psichiką veikiančių medžiagų priklausomybių, tad probacijos pareigūnas, naudodamas motyvacinio interviu metodą gali motyvuoti probacijos tarnybos priežiūroje esantį asmenį teigiamiems pokyčiams, tuo pačiu numatydamas potencialią riziką visuomenei ir tai sustabdantis (Norton, 2012)³⁷. Prochaska ir DiClemente (1983)³⁸ sukūrė „Pokyčių ciklo“ (*angl. Cycle of Change*) modelį (žr. 1.2 pav.), siekiant paaiškinti, kaip asmenys, dalyvaudami motyvaciniame interviu, keičia savo senus įpročius, ugdydami naujus.

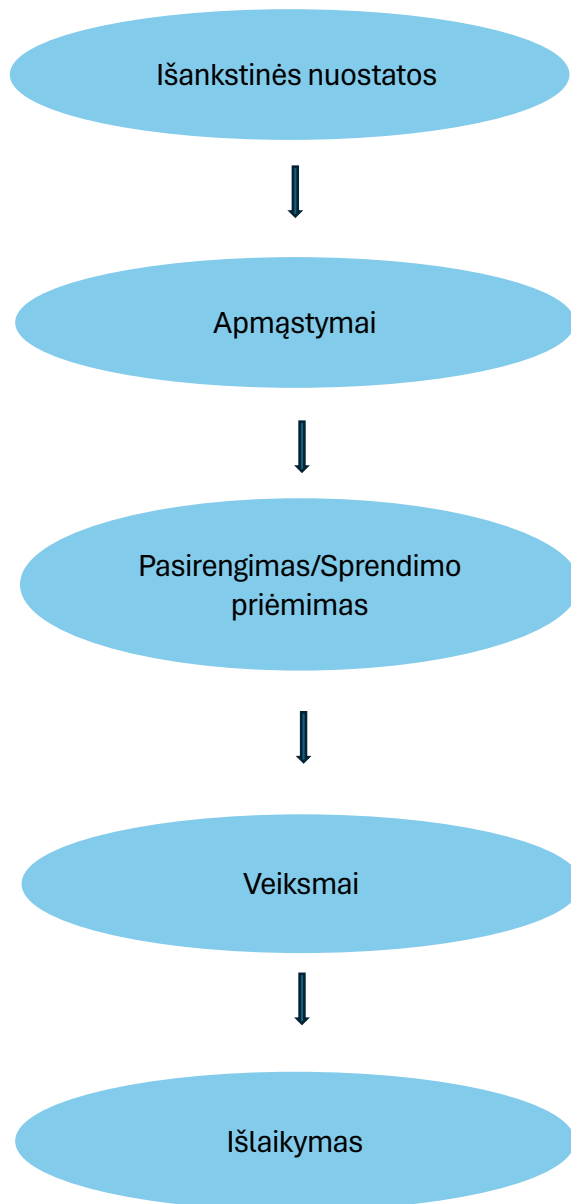
---

³⁵ Taxman, F. S., Walters, S. T., Sloas, L. B., Lerch, J., Rodriguez, M. Motivational tools to improve probationer treatment outcomes (2015)

³⁶ Armstrong, G. S., Atkin-Plunk, C., Gartner, N. R. Perceptions of motivational interviewing: Validation of the client evaluation of motivational interviewing scale with probation clients (2016)

³⁷ Norton, S. Motivational interviewing: an appropriate model for engaging clients with drug abuse problems in the probation service (2012)

³⁸ Prochaska, J. O., DiClemente, C. C. Toward a comprehensive model of change. In *Treating addictive behaviors: Processes of change* (1986)

1.2 pav. „Pokyčių ciklo“ stadijos

Šaltinis: Sudaryta remiantis Prochaska ir DiClemente „Stages and processes of self-change of smoking: Toward an integrative model of change., 1983, p.390-395.

Pirmoje, „Išankstinių nuostatų“ stadijoje, asmuo nesupranta arba nepripažįsta priklausomybės, kaip problemos egzistavimo, nesupranta neigiamų jos pasekmių bei laikosi šioje stadijoje ir atsisako pokyčių. Antroje „Apmąstymų“ stadijoje, asmuo, pasitelkiant motyvacinio interviu pagalbą, ima pripažinti, kad turi priklausomybės problemą, pradeda suprasti jos neigiamą poveikį ir palaipsniui ima svarstyti apie sprendimą keistis. Trečioje „Pasirengimo/Sprendimo priėmimo“ stadijoje, asmuo priima sprendimą ir pradeda planuoti veiksmų planą. Ketvirtojoje „Veiksmų“ stadijoje, asmuo

pradedą imtis tam tikrų veiksmų, kurie padėtų atsisakyti priklausomybės bei keistų mąstymą ir požiūrį. Kadangi ketvirtoji stadija yra ankstyvoji pokyčių stadija, viena iš svarbiausių yra penktoji „Išlaikymo“ stadija, kai asmeniui reikia sukaupti ryžtą, įdėti daug darbo su savimi ir gauti palaikymo iš artimos aplinkos, kad pokyčius išlaikytų (Norton, 2012)³⁹.

Spohr, Taxman ir Walters (2017)⁴⁰ atliko tyrimą, kurio metu apklausė probacijos priežiūroje esančius asmenis apie jų priežastis užbaigti probaciją. Apklausos rezultatai buvo suskirstyti į materialinius nuostolius ir norą turėti geresnį gyvenimą. Dažniausi respondentų atsakymai materialinių nuostolių skiltyje buvo, kad nebenorėtų susitikti su žmonėmis, kurie susiję su probacija (0.777), tuomet, kad galėtų leisti laiką taip, kaip nori jie patys (0.757) ir taip pat, kad nemokėtų už probacijos paslaugas (0.697). Geresnio gyvenimo troškimo skiltyje dažniausi atsakymai buvo, kad parodytų pavyzdį savo šeimai ar draugams (0.747), taipogi, kad gyvenimas taptų geresnis (0.699) bei, kad jaustų šeimos pasididžiavimą (0.615).

Apibendrinant, probacijos tikslų siekimui yra svarbus ne tik pareigūnų individualus indėlis, tačiau ir probacijos priežiūroje esančių asmenų motyvacija keisti savo elgesį bei mąstymą, teigiamas požiūris į prižiūrintį specialistą, noras kurti pozityvius santykius su pareigūnu ir siekti bendradarbiavimo.

---

³⁹ Norton, S. Motivational interviewing: an appropriate model for engaging clients with drug abuse problems in the probation service (2012)

⁴⁰ S. A. Spohr, F. S. Taxman, S. T. Walters. People's reasons for wanting to complete probation: Use and predictive validity in an e-health intervention (2017)

1.4. Tyrimai apie probacijos pareigūnų ir priežiūroje esančių asmenų bendradarbiavimą

Keletas atliktų tyrimų teigia, kad teigiamas probacijos pareigūnų ir probacijos tarnybos priežiūroje esančių asmenų santykis bei bendradarbiavimas yra vienas iš svarbiausių aspektų, galintis lemti sėkmę siekiant probacijos tikslų (Nikartas, Katinaitė-Lodh, 2018)⁴¹.

Vienas iš tokių tyrimų buvo atliktas JAV Džordžijos valstijos Dougherty apygardoje, kai buvo siekta išsiaiškinti problemas, su kuriomis susiduria asmenys, pirmą kartą tapdami probacijos tarnybos klientais. Pagrindiniai tiriami aspektai buvo kaip probacijos klientai matė jiems priskirtus probacijos pareigūnus, kaip tas požiūris įtakojo jų santykius su probacijos pareigūnais, kaip besivystant bendradarbiavimui ilgainiui keitėsi jų suvokimas ir, jų nuomone, ar probacijos pareigūnai turėjo įtakos jų ateities perspektyvoms. Kokybinio tyrimo rezultatai parodė, kad probacijos klientai į santykius įsitraukia jausdami nerimą, baimę, nepasitikėjimą, tačiau santykiams tęsiantis klientai patyrė teigiamų pokyčių, nors ir nesuprato, kad probacijos pareigūnų ir klientų bendradarbiavimas turėjo įtakos recidyvizmo nebuvimui (Ausby, 2021)⁴².

Probacijos pareigūnų ir jų prižiūrimų asmenų santykių kūrimas yra vienas iš svarbiausių probacijos darbo elementų. Worrall ir Mawby (2014)⁴³ atlikdami kokybinį tyrimą interviu metodu su probacijos pareigūnais ir kitais darbuotojais, siekė išsiaiškinti jų siekius probacijos tarnyboje, mokymąsi, tobulėjimą ir karjeros kelią, santykius su prižiūrimais asmenimis ir bendradarbiavimą su kitomis institucijomis. Tyrimo dalyviai apie santykius su savo prižiūrimais asmenimis teigė, kad teigiamų santykių kūrimas yra probacijos darbo pagrindas, kuris gali padėti siekti bendradarbiavimo ir probacijos tikslų siekimo.

Nors probacijos pareigūnų ir probacijos tarnybos priežiūroje esančių asmenų santykiai yra pripažįstami svarbiu nuteistųjų rehabilitacijos bei reintegracijos aspektu, mažai žinoma, kokie procesai ir kiti aspektai grindžia šiuos santykius ir taip pat, kokie santykių veiksniai yra svarbūs prižiūrimajam. S. Lewis (2014)⁴⁴ atliktame kokybiniame tyrime interviu metodu su probacijos pareigūnais ir probacijos priežiūroje esančiais asmenimis, siekė išsiaiškinti, kokie veiksniai formuoja pareigūnų ir nuteistųjų teigiamus santykius bei bendradarbiavimą, akcentuojant probacijos tikslus. Tyrimo rezultatuose teigiama, kad respondentai, kaip svarbius bendradarbiavimo komponentus išskyrė

---

⁴¹ Nikartas S., Katinaitė-Lodh R. Subjektyvusis probacijos veiksmingumas: probacijos tarnybų veiklos vertinimas kliento požiūriu (2018)

⁴² Ausby Jr, Robert Lee. *Exploring Probation Clients' Perception of the Officer-Client Relationship* (2021)

⁴³ Worrall, A., Mawby, R. C. Probation worker cultures and relationships with offenders (2014)

⁴⁴ Lewis, S. Exploring positive working relationships in light of the aims of probation, using a collaborative approach (2014)

abipusę pagarbą, atvirumą ir empatiją. Tokie komponentai ir kitos teigiamos savybės, kurios sustiprina santykius ir skatina bendradarbiavimą, gali turėti įtakos probacijos priežiūroje esančių asmenų teigiamiems pokyčiams.

Probacijos pareigūnų ir probacijos priežiūroje esančių asmenų bendradarbiavimą Nyderlanduose tyrė A. Sturm, V. de Vogel ir M. Huibers 2022 metais⁴⁵. Autoriai savo tyrimu siekė iširti bendradarbiavimo aspektų svarbą probacijos pradžioje ir po trijų mėnesių, taip pat pažeidimų ar kitų kritinių atvejų vaidmenį priežiūros metu ir to įtaką vėlesniam pareigūnų ir prižiūrimųjų bendradarbiavimui. Tyrimo rezultatuose teigiama, kad pasitikėjimu grįšties santykiams sukurti reikalingos abiejų šalių įdėtos pastangos, darbas ir skirtas laikas. Pagrindinis bendradarbiavimo atspirties taškas yra tinkamas vaidmenų pasidalijimas, abipusė pagarpa, pasitikėjimas ir supratimas, o atsitikus kritiniams įvykiams, bandymas atkurti teigiamų santykių ir bendradarbiavimo nutrūkimą.

Įstatymuose numatyta, kad probacijos priežiūroje esantys asmenims turėtų būti suteikiama pagarpa pakeisti ar neutralizuoti jų asocialų elgesį. Tuo pačiu, probacijos tarnybos siekia apsaugoti visuomenę nuo tokių asmenų asocialaus elgesio. Iš šio dvilypumo atsiranda tam tikros pareigūnų taikomos strategijos, kurios gali daryti įtaką pareigūno ir nuteistojo santykių rezultatui. L. Tomaino (1975)⁴⁶ savo straipsnyje išskyrė penkis probacijos principus (*angl. Five Faces of Probation*), kuriais siekiama paaiškinti pareigūno ir priežiūroje esančio asmens santykius:

- „1/9“ ir „9/1“ principai. Remiantis šiais principais pareigūnas pasižymi dideliu rūpesčiu asmens reabilitacija ir mažą susirūpinimą jo kontrole. Tai motyvuoja pareigūną, kad asmenys iš esmės yra geri žmonės, tad pareigūnas nuteistojo atžvilgiu bus supratingas, nesmerkiantis ir palaikantis. Tai padėtų užmegzti glaudžius ir pasitikėjimu paremtus santykius su probuojamuoju.
- „1/1“ principas. Šis principas rodo pareigūnų minimalų susirūpinimą tiek asmens resocializacija, tiek jo kontrole. Pareigūnai save motyvuoja tuo, kad asmuo pats turi siekti pokyčių ir asmenį supantys kintamieji veiksniai turi didesnę įtaką jo neteisėtam elgesiui. Pareigūno vaidmuo šiuo atveju yra įvertinti ir patarti asmeniui, kai jis nesilaiko teismo paskirtų įpareigojimų.
- „5/5“ principas. Šiuo principu straipsnio autorius teigia, kad asmeniui būtina kontrolė ir pagarpa, tačiau šių priemonių negalima skirti vienodai. Pareigūnai, remdamiesi šiuo principu, prižiūrimajam turi demonstruoti teigiamas asmenines, psichologines, socialines ir kultūrinės savybes, siekiant abipusio pasitikėjimo, kurias asmuo, norintis pokyčių, turi perimti.

---

⁴⁵ Sturm, A., de Vogel, V., Huibers, M. J. Two sides of the working alliance: A qualitative study from the perspective of both probationers and probation officers (2022)

⁴⁶ Tomaino, L. The five faces of probation (1975)

- „9/9“ principas. Remiantis šiuo principu, pareigūnas nuteistajam iškelia tokius tikslus, kokie atitiktų asmens poreikius, taip sukuriant teigiamą santykį, kurie padėtų probacijos klientui elgtis prosocialiai.

Apibendrinant, galima teigti, kad dažnu atveju, asmenys į probacijos tarnybą ateina jausdami nerimą ar nepasitikėjimą institucija, tačiau teigiamo santykio vystymas su pareigūnu ir bendradarbiavimo siekimas gali daryti įtaką teigiamiems nuteistojo pokyčiams.

2. Probacijos pareigūnų ir jų klientų bendradarbiavimas: požiūriai ir patirtys

2.1. Metodika

Tyrimo tipas. Tyrimui atlikti pasirinktas kokybinis tipas.

Tyrimo metodas. Tyrimo atlikimui pasirinktas interviu metodas.

Tyrimo instrumentai. Kokybiniame tyrime buvo atliekamas pusiau struktūruotas interviu žodžiu. Sudaryti du atskiri klausimynai skirti atskiroms tiriamųjų grupėms: vienas klausimynas skirtas probacijos pareigūnams, kitas klausimynas skirtas probacijos tarnybos priežiūroje esantiems asmenims.

Renkant duomenis visi interviu buvo įrašomi, jų tekstai transkribuojami išlaikant konfidencialumą ir anonimiškumą. Surinktų kokybinių duomenų analizei naudota kompiuterinė MAXQDA programa, naudojami kodai ir atmintinės. Sukurta kategorijų sistema, kuri buvo smulkinama į tinkamas subkategorijas. Analizės eigoje ieškota sąsajų ir sąryšių tarp kodų ir jų kontekstų.

Tyrimo imtis ir atrankos būdai. Pusiau struktūruotam interviu pasirinkta imtis – 10 informantų: 5 probacijos pareigūnai ir 5 probacijos klientai, priklausantys probacijos tarnybos Vilniaus ir Vilniaus regiono skyriams. Probacijos pareigūnai buvo atrinkti tiksliniu būdu – buvo kontaktuojama su pareigūnais, turinčiais penkerių ir daugiau metų patirtį dirbant kontaktinį darbą su probacijos klientais. Probacijos tarnybos priežiūroje esantys asmenys buvo atrinkti kontaktuojant su probacijos tarnyba ir prašant suteikti galimybę kontaktuoti su klientais, apsilankančiais probacijos tarnyboje ir paklausus jų sutikimo atlikti interviu.

Imties paaiškinimas. Apklausti buvo 10 informantų, 5 probacijos pareigūnai ir 5 probacijos priežiūroje esantys asmenys. Visos apklaustos pareigūnės buvo moterys, kurių amžiaus vidurkis 39-52 metai, visos turi aukštuosius išsilavinimus ir darbo probacijos tarnyboje vidurkis yra 17 metų. Visi apklausti probacijos priežiūroje esantys asmenys yra vyrai, kurių amžiaus vidurkis yra 33-49 metai, išsilavinimo lygis yra pagrindinis arba vidurinis ir priežiūros laikotarpio vidurkis siekia nuo 1 mėnesio iki 9 metų (Interviu atlikimo informacinės lentelės).

Interviu atlikimo su pareigūnais informacinė lentelė				
Interviu numeris	Interviu atlikimo vieta	Interviu data	Interviu trukmė	Tyrimo dalyvio(-ės) charakteristika: Lytis, amžius, išsilavinimas, darbo stažas (kiek laiko dirba probacijos tarnyboje)
I	Probacijos tarnybos patalpos	2024-04-11	35:50	Moteris, 43 metai, aukštasis išsilavinimas, dirba 12 metų
II	Probacijos tarnybos patalpos	2024-04-12	38:06	Moteris, 42 metai, aukštasis universitetinis išsilavinimas, dirba 19 metų
III	Probacijos tarnybos patalpos	2024-04-12	47:06	Moteris, 52 metai, aukštasis išsilavinimas, dirba 22 metus
V	Probacijos tarnybos patalpos	2024-04-17	48:30	Moteris, 39 metai, aukštasis išsilavinimas, dirba 17 metų
IX	Probacijos tarnybos patalpos	2024-04-24	39:41	Moteris, 49 metai, aukštasis išsilavinimas, dirba 15 metų

1.3. Interviu atlikimo su pareigūnais informacinė lentelė

Šaltinis: Sudaryta autoriaus

Interviu atlikimo su klientais informacinė lentelė				
Interviu numeris	Interviu atlikimo vieta	Interviu data	Interviu trukmė	Tyrimo dalyvio(-ės) charakteristika: Lytis, amžius, išsilavinimas, priežiūros laikotarpis (kiek laiko priklauso probacijos tarnybos priežiūroje)
IV	Probacijos tarnybos patalpos	2024-04-17	17:35	Vyras, 38 metai, pagrindinis išsilavinimas, 8 mėnesiai
VI	Probacijos tarnybos patalpos	2024-04-18	48:01	Vyras, 33 metai, vidurinis išsilavinimas, 9 metai

VII	Probacijos tarnybos patalpos	2024-04-18	43:55	Vyras, 42 metai, vidurinis išsilavinimas, 2 metai
VIII	Probacijos tarnybos patalpos	2024-04-23	26:26	Vyras, 39 metai, pagrindinis išsilavinimas, 1 mėnesis
X	Probacijos tarnybos patalpos	2024-04-25	10:44	Vyras, 49 metai, vidurinis išsilavinimas, 1 metai ir 1 mėnesis

1.4. Interviu atlikimo su klientais informacinė lentelė

Šaltinis: Sudaryta autoriaus

Kokybinio tyrimo etapai:

- Sudaryti abiejų klausimynų pagrindiniai ir patikslinantys klausimai (interviu scenarijai).
- Susitikimas su informantais probacijos tarnybos patalpose, vieno interviu trukmė apie 45 minutes.
- Surinkti duomenys koduojami MAXQDA kompiuterine programa.
- Atlikta gautų tyrimo rezultatų analizė.

Tyrimo etikos principai ir jų laikymasis. Prieš pradėdant tyrimo interviu visi tyrimo dalyviai suteikė žodinius sutikimus savo noru ir nieko neverčiami dalyvauti tyrime ir būti įrašomi. Taip pat, buvo pranešta, kad bet kuriuo momentu informantai turi teisę ir gali nutraukti interviu ar neatsakyti į klausimus. Viso tyrimo metu buvo užtikrinamas konfidencialumas.

2.2. Tyrimo rezultatai

2.2.1. Pareigūnų probacijos tikslų supratimas ir vertinimas

Probacijos tikslai. Pagal Lietuvos Respublikos probacijos įstatymą, probacijos tikslais yra siekiama asmenį tinkamai resocializuoti ir mažinti nusikalstamų veikų recidyvą, taikant priežiūrą. Pačią probacijos veiklą pareigūnai supranta kaip „<...> alternatyvą laisvės atėmimo bausmei<...>“ (Interviu I). Remiantis tyrimo duomenimis, visi apklausti pareigūnai probacijos tikslus supranta ir vertina, kaip „<...> visų priemonių, kad žmogus, amm, resocializuotųsi visuomenėje, visuma. Tai visos priemonės, <...> kurios yra naudojamos, kad žmogus ateityje nedarytų nusikalstamų veikų ir tiesiog galėtų nu savo kažkokių tikslų siekti teisėtais būdais visuomenėje.“ (Interviu I). Taip pat, kaip vieną iš probacijos tikslų pareigūnai nurodo siekį padėti asmenims surasti darbą, taip užtikrinant jų užimtumą: „padėti žmogui, kad nepadarytų daugiau nusikaltimų, integruoti jį į visuomenę, <...>, kad ir jauni žmonės įsilietų į darbo rinką, <...>“ (Interviu V). Dar vienas svarbus veiksnys siekiant probacijos tikslų, kurį nurodo pareigūnai, yra turimos asmens priklausomybės, kurios neretu atveju būna viena iš priežasčių nusikalsti: „Tai tas tikslas būtų, kad nedarytų naujų nusikalstamų veikų, kad dirbtų, kad nevartotų psichiką veikiančių medžiagų, kas dažniausiai jiems ir, nusikalsta dėl to, nes būna apsvaigę <...>“ (Interviu IX). Probacijos pareigūnai, kaip vieną iš savo darbo funkcijų nurodo siekį priežiūroje esantiems asmenims parodyti alternatyvius būdus spręsti problemas, nei pasinerti į priklausomybių liūną: „Norisi, kad tikrai mažiau žmonės turėtų tų priklausomybių. Norėtųsi, kad jie matytų kitaip tą kasdienybę, kad galima kažkaip kitaip gyventi, paprasčiau, sprendžiant tas problemas <...>“ (Interviu II). Taigi, probacijos pareigūnai stengiasi tinkamai pasiekti probacijos tikslus bei skatina jų siekti ir probacijos priežiūroje esančius asmenis, parodant jiems teisėtus būdus funkcionuoti visuomenėje.

Resocializacija. Vienas iš probacijos tikslų yra padėti asmeniui, esančiam probacijos tarnybos priežiūroje, tinkamai integruotis į visuomenę. Remiantis tyrimo duomenimis, pareigūnai teigia, kad probacijos tarnyba veiksmingą resocializaciją užtikrina tokiais būdais, kaip „Psichologinė pagalba, konsultacijos sprendžiant priklausomybių problemas, am, programų taikymas, tam, kad galėtų per programą žmogus taisyti savo elgesį, kontrolės yra priemonės.“ (Interviu III). Didžioji dalis apklaustų pareigūnų teigia, kad užtikrinant tinkamą resocializaciją, svarbus nuoseklus darbas su prižiūrimu asmeniu: „susiplanuojam priemonės, sudarom individualios priežiūros planą arba šiaip priežiūros planą, jeigu asmuo ne probuojamasis ir nusimatom priemonės, kurias aptariam ir planuojam kartu su nuteistuoju arba prižiūrimuoju ir stengiamės jas kontroliuoti ir vykdyti. O nuteistasis jas turi vykdyti.“ (Interviu IX). Taip pat, pareigūnai teigia, kad asmens užimtumas daro didelę įtaką asmens

resocializacijai: „<...> darbo užsiėmimai, darbo paieška, finansų tvarkymai, tėvystės įgūdžių mokymai, tiesiog, kuo daugiau žmogus užsiėmęs <...>“ (Interviu V). Remiantis tyrimo duomenimis, pareigūnai resocializaciją supranta ne tik kaip pagalbos priemonės asmeniui, tačiau ir kontrolės priemonės: „<...> mūsų tas būdas yra vienas ir kontrolė, kad ta kontrolė tikrai kitiems padeda, nes <...> jie prisibijo, jie labiau tada jau stengiasi kažko nepadaryti, <...>, nes žino, kad yra kontroliuojami, žino, kad tada bus kažkur dar daugiau problemų.“ (Interviu II). Taip pat, kaip vieną iš resocializacijos priemonių pareigūnai įvardina vykdomas programas probacijos tarnyboje, kurios skatina asmenį keisti savo elgesį, mąstymą bei tinkamai integruotis į visuomenę: „Tai mes pirmiausia vykdom tikrai daug programų. Labai bandom juos integruoti į visuomenę, bandom kalbinti, kad lankytų tas programos, nes programose tikrai labai daug su jais dirbama, kalbama įvairiomis temomis, ir jie, ir jie patys turi didelę galimybę tenai išsikalbėti, išsipasakoti, ko galbūt jų aplinkoje, jų kasdienybėje, jie to negali, net neįsivaizduoja, kad taip galima išsikalbėti, išsipasakoti, ir būtent tuo būdu jie pamato, kad tikrai yra problema, tam tikras kažkoks jų elgesys, ane, ar nemokėjimas ten savęs suvaldyti tam tikrose situacijose <...>“ (Interviu II). Taigi, probacijos pareigūnai resocializacijos priemones, kurias vykdo probacijos tarnyba, įvardija kaip teikiamą pagalbą asmeniui, kontrolę ir dalyvavimą programose.

Programų įgyvendinimas. Kaip vieną iš probacijos tarnyboje užtikrinamų resocializacijos priemonių pareigūnai įvardijo vykdomas programas. Remiantis tyrimo duomenimis, šiuo metu vykdomos programos probacijos tarnyboje yra „Elgesys – Pokalbis - Pasikeitimas“, bet čia bus kaip interviu toks, po to motyvacinis interviu, kur laukia eilėje, bet vis nėra kada, tai „Tik tu ir aš“ kolegos veda, „Equipo“ yra nepilnamečiam programa, psichoedukacinė, smurtaujantiems, vairuotojiems neblaiviems <...>“ (Interviu V); „„R.A.K.T.A.S.“, dailės terapija, per meną tokį bandai keisti savo smurtinį elgesį, apraiškas smurtinio elgesio, savo kažkokius vidinius, amm, blogius <...>“ (Interviu III). Remiantis tyrimo duomenimis, probacijos pareigūnai vykdomų programų naudą vertina skirtingai. Dalis pareigūnų programos ir jų teikiamą naudą asmenims vertina teigiamai: „visos programos, kurios dabar taikomos probacijoj, man atrodo, veiksmingos, jos, amm, jos yra apčiuotos, jos yra moksliskai apdorotos ir, am, jas leidžiama naudoti va Lietuvoj, tai aš manau, kaip kai kurios dabar yra, man atrodo, visos tinkamos.“ (Interviu III), taip pat dalis pareigūnų teigia, kad programų efektyvumas pasižymi jų intensyvumu: „neblogai ryšį palaikyti tokį glaudesnę ir dažniau su tuo prižiūrimuoju tu labiau gali kontroliuoti kiekvieną savaitę, ką jis veikia, ką jis darė, kokias jis ten suprato iš programos, ką nors panaudojo, va taip tai sakau, kuo ilgesnė programa, tuo ji efektyvesnė.“ (Interviu III). Pareigūnų teigimu, kad programos būtų naudingos ir efektyvios, svarbus prižiūrimų asmenų asmeninis indėlis: „<...> kiekvienas žmogus yra labai individualus ir kaip jisai pažiūrės į tą programą. Vieni labai yra priešiški nusiteikę, nes čia nesąmonė, ką čia man padės ir

taip toliau. Kiti kažkaip įsigilina, įsijaučia, pradeda lankyti ir tikrai būna dėkoja ir sako: „Tikrai negalvojau, kad va kažkokie pokalbiai, kažkokie programos man gali padėti suprasti kažkokias savo problemas, elgesio ten, kažkokius, ane, kodėl aš taip ir taip tam tikrose situacijose elgiuosi.“ <...>“ (Interviu II); „Nesakau, kad programos pakeis žmogaus visai požiūrį į tą gyvenimą ir nusikalstamą elgesį, bet tuo momentu, kol jisai lanko programą, kol jisai yra pas mus priežiūroje, tai bent jau tuo momentu jisai, taip tikimės, kad nedaro pažeidimų, gyvena tą tokį normalų gyvenimą <...>“ (Interviu II). Tačiau, kita dalis pareigūnų teigia, kad programos yra nenaudingos ir jos nedaro įtakos asmens resocializacijai, ypač tokiais atvejais, kai asmuo nededa pastangų keisti savo elgesį ir mąstymą: „aš gal to seno kirpimo, bet aš manau, kad pats žmogus turi pasikeist. Nei viena programa nepadės, jei jis <...> nesigilins, bent kruopelytę. O, kad tu jį ir siūsi, <...> tau reikia, aš nueisiu, kaip jie sako, kad tu tik nuliptum man nuo galvos aš nueisiu, bet man neįdomu, jei jis nenori, <...> programa tikrai nepadedą.“ (Interviu V). Paklausus pareigūnų, ar norėtų programas keisti arba patobulinti, dalis pareigūnų atsakė, kad „mano nuomonė išvis tokia, kad programos turėtų vesti resocializacijos priežiūros specialistai arba, arba kažkokie nevyriausybininkai, tačiau ne priežiūrą vykdančias pareigūnas, nes priežiūrą vykdančias pareigūnas negali ir su tavimi gražiai kalbėti, ir, ir, ir vesti programos, ir gilintis tenai kažkokias problemas, <...>, kažkokias užduotis atlikti ir tuo pačiu kontroliuoti tą priežiūrą, bausti <...>“ (Interviu IX). Taigi, remiantis probacijos pareigūnų išvalgomis, galima teigti, kad programos būna naudingos tuomet, kai priežiūroje esantys asmenys deda pastangas keisti savo elgesį ir požiūrį, stengiasi suprasti programų teikiamą naudą, tačiau programos yra efektyviausios tuomet, kai jų vykdymas yra intensyvus.

Recidyvo mažinimas. Kitas ne mažiau svarbus probacijos tikslas yra mažinti priežiūroje esančių asmenų pakartotinį nusikalstamų veikų darymą. Remiantis tyrimo duomenimis, probacijos pareigūnai recidyvo mažinimo vykdymą probacijos tarnyboje įvardija kaip daugelio priemonių visumą: „<...>skatindami užimtumą, toliau gi vėlgi, kontroliuodami tą įpareigojimų vykdymą, manau, nukreipdami į tam tikras priemones, bendradarbiaudami su socialiniais partneriais.“ (Interviu III). Tyrimo rezultatuose galime išvelgti, kad didžioji dauguma probacijos pareigūnų recidyvo mažinimą siekia įgyvendinti vykdydami kontrolę: „<...> aš, kaip kontrolės specialistė, kontrolės pareigūnė, tai man suprantamai aišku tas recidyvas, jis labiau mažinamas per kontrolę, bet, aišku, ir ta nuomonė, kad, am, individualus darbas veikia, am, priemonių įgyvendinimas <...>“ (Interviu III). O kaip vieną iš kontrolės priemonių, probacijos pareigūnai įvardija elektroninio stebėjimo priemonę: „<...> čia jeigu ta priemonė yra uždėta, kad jis yra stebimas, nu tai aišku, kad žmogus žino, kad mes matome jo judėjimą, kad kažkiek jis, nu, turi tokios, kaip sakyti, bijo kažkiek. Jo, žino, kad yra kontrolė <...>“ (Interviu I); „Tai mes pirma skiriam apykoję, nes, kad kuo daugiau žmonių su apykoje, tuo mažesnis nusikaltimų padarymas, kad jeigu padaro, tai lengviau mes

išsiaiškiname tą <...>“ (Interviu V). Probacijos pareigūnų teigimu, jie, siekdami mažinti priežiūroje esančių asmenų recidyvą, labiausiai motyvuoja ir skatina tokius asmenis turėti kuo daugiau užimtumo: *„visada motyvuojame juos ir dirbti, ane, ir kažkokią turėti oficialią veiklą <...>“* (Interviu II); *„tokia priemonė įsidarbinimo ir turėti darbą, išlaikyti, vaikščioti, tau socialiai, priimtina, jau tave atitraukia nuo pakartotino nusikalstamumo.“* (Interviu III). Tačiau, remiantis tyrimo duomenimis, dauguma pareigūnų teigia, kad vienas svarbiausių veiksnių, siekiant sumažinti pakartotinį nusikalstamų veikų darymą, esant probacijos tarnyboje ar pasibaigus terminui, yra asmenų požiūris: *„ne visi priima tą ir, ir visokių tikrai žmonių būna ir, ir tu kitam, ką nori sakyk, bet jisai, vis tiek, kaip sakant, turi savo kažkokį tai požiūrį į pasaulį, į kasdienybę, į savo gyvenimą, ir, ir tu atrodo, nieko tu nepadarysi, nu kaip benorėtumei, kad jisai nenusikalstų ateityje <...>“* (Interviu II); *„daugumai žmonių taip, tai tikrai mažina tą nusikalstamumo tokį rodiklį, bet yra tokių, kuriems nepadeda ir, ir tokios priemonės.“* (Interviu II). Taigi, pareigūnų teigimu, vieni iš pagrindinių būdų, kuriais probacijos tarnyba stengiasi mažinti priežiūroje esančių asmenų recidyvą yra kontrolė, užimtumo skatinimas, motyvacija bei kliento požiūrio pasikeitimas.

Grįžimas į probacijos tarnybą. Remiantis tyrimo duomenimis, nemaža dalis probacijos priežiūroje buvusių asmenų po kurio laiko sugrįžta į probacijos priežiūrą. Pasak probacijos pareigūnų, tai gali lemti daugelis veiksnių. Vienas iš veiksnių yra priklausomybių turėjimas: *„įtakoja priklausomybės, nes būna, kad tikrai ilgą laiką laikosi ir paskui vat kaip ir viskas tvarkoj, tvarkoj, ir tiesiog pavartojo ir <...> praranda darbą, taip toliau <...>“* (Interviu I). Kitas svarbus veiksnys yra netinkama, nesuteikianti palaikymo, aplinka, supanti asmenį: *„Turbūt labai svarbus palaikymas iš šalies, aplinka, kur gyvena, <...> nu, labiau supa tokie tikrai žmonės, kur irgi linkę tas nusikalstamas veikas, nedirbantys, vartojantys ten ir žmogus neturi to palaikymo“* (Interviu I). *„<...> reiktų gal ir tos šeimos palaikymo daugiau, <...>, realiai tokiam žmogui reiktų nuolatinės priežiūros, nu, bet mes juk to negalim užtikrinti, o jis išeina į laisvę ir vėl grįžta į savo tą aplinką <...>“* (Interviu II). Probacijos pareigūnų teigimu, dažniausiu atveju, tai būna blogą įtaką darančių veiksnių visuma: *„O dėl ko jie sugrįžta, jeigu klausimas, tai, tiesiog, neišeina iš tos aplinkos, nebando keistis, nes nedirba, toliau vartoja psichiką veikiančias medžiagas arba bendrauja ten su neigiamą įtaką darančia aplinka, su kažkokiais draugais, kurie vartojantys arba darantys nusikaltimus, ir, tiesiog, patys neturi motyvacijos keistis, dėl to ir grįžta.“* (Interviu IX). Taigi, remiantis tyrimo duomenimis galima teigti, kad probacijos priežiūroje buvę asmenys dažnu atveju sugrįžta dėl tokių veiksnių, kaip netinkamos aplinkos įtaka, užimtumo stoka, priklausomybės bei motyvacijos stygius.

Elektroninis stebėjimas. Viena iš pagrindinių kontrolės priemonių, taikomų probacijos tarnyboje, skatinantis nusikalstamų veikų pakartotinumą, yra elektroninis stebėjimas. Remiantis tyrimo duomenimis, vienareikšmiškai visi probacijos pareigūnai teigė, jog elektroninis stebėjimas

padeda mažinti nusikalstamų veikų recidyvą. Vienas iš veiksnių yra, kad tai kontrolės priemonė: „*tai yra kontrolės priemonė, bet, mano nuomone, tai mažina todėl, kad vis tiek žmogus jaučia tą tokią atsakomybę ir, kaip dauguma sako yra toks psichologinis aspektas - kada tau uždeda apykoję ir jau iškart jaučiasi, kad <...> esu stebimas, ir <...> tikrai tuo momentu dauguma laikosi ir tikrai nedaro nei pažeidimų, nieko.*“ (Interviu II); „*Taip, kaip ir yra apribojama ta jam laisvė, ir nakties metu, tarkim, nedarot tų nusikalstamų veikų <...>*“ (Interviu IX). Tačiau, probacijos pareigūnai teigia, kad prie elektroninės stebėjimo priemonės efektyvumo prisideda ir asmeninis priežiūroje esančių asmenų indėlis: „*<...> nu, yra žmonių tokių, kuriems jau neįdomu, kad apykoję uždėta ir jie daro, bet čia, iš tikrųjų, mažas procentas, bent jau iš mano priežiūros <...>*“ (Interviu V); „*yra tokių, kurie su apykojėm, jie laužo ir neateina, ir dingsta <...>*“ (Interviu II). Taigi, remiantis tyrimo duomenimis, galima teigti, kad elektroninio stebėjimo priemonė yra veiksminga mažinti asmenų nusikalstamų veikų recidyvą, tačiau tam svarbus asmenų požiūris bei motyvacija.

Apibendrinant, probacijos pareigūnai probacijos tikslus supranta ir vertina teigiamai, siekdami suteikti pagalbą asmeniui tinkamai integruotis į visuomenę ir pakartotinai nenusikalsti. Kaip pagrindinius veiksnius padedančius siekti probacijos tikslų pareigūnai įvardija užimtumo skatinimą, priklausomybių gydymą, elgesio keitimo programas, kurios padėtų keisti požiūrį, elektroninio stebėjimo priemonę, tačiau svarbiausia iš visų būtų asmens individualus indėlis ir motyvacija keistis.

2.2.2. Pareigūnų individualus indėlis siekiant probacijos tikslų

Savęs vertinimas. Siekiant veiksmingai vykdyti probacijos tikslus svarbus kiekvieno probacijos pareigūno, dirbančio su prižiūrimu asmeniu, individualus indėlis. Remiantis tyrimo duomenimis, probacijos pareigūnai asmeninį darbo indėlį vertina teigiamai, teigia, kad stengiasi savo darbo funkcijas atlikti tinkamai: „<...> manau, kad kiekvieno, kaip ir yra, tas indėlis, <...>, kažkur prevencinės tos priemonės būna organizuojamos, kažkur tu nukreipai. Nu, aš manau, jau kiekvienas tavo žingsnis, jeigu tu tikrai stengeisi su ta byla dirbti ir kažkiek padėti, aišku, <...> galbūt, daugiau mes norim, negu žmogus pats.“ (Interviu I); „<...> manau, kad <...> indėlis yra pakankamai didelis, nes tikrai visada stengiuosi atlikti savo funkcijas tinkamai, tikrai nuoširdžiai dirbu su žmonėmis, stengiuosi juos tikrai ir motyvuoti, ir integruoti, ir nukreipti visada visur, kur tik įmanoma, jeigu matau, kad bus naudinga jam.“ (Interviu II). Taigi, probacijos pareigūnų teigimu, jie savo asmeninį indėlį atliekant darbo funkcijas vertina teigiamai, siekdami padėti žmogui bei motyvuoti pokyčiams.

Sėkmingas probacijos tikslų siekimas. Vienos iš pagrindinių ir svarbiausių probacijos pareigūnų darbo funkcijų yra probacijos tikslų siekimas. Tinkamai atliekant darbo funkcijas, tikslų siekimas turi būti sėkmingas. Remiantis tyrimo duomenimis, probacijos pareigūnai prie sėkmingo probacijos tikslų siekimo prisideda intensyvesniu bendravimu su prižiūrimuoju: „<...> su kiekvienu prižiūrimuoju savo, tai individualiai dirbti, tai asmeniškai aš, matau, kad kiek įmanoma daugiau su žmogum dirbti <...>“ (Interviu III). Taip pat, pareigūnai stengiasi motyvuoti asmenis spręsti užimtumo problemas: „Tada vėlgi sprendžiam užimtumo problemas, žinoma, su socialinių darbuotojų pagalba, bet čia, čia vėlgi, jeigu žmogus nenori, tai tu tikrai nenukreipsi ir nebus taip, kad jisai dirbtų, kad ir labai norėtum, žmogus pats turėtų norėti, tai tiesiog kitą kartą tą žmogų stengiesi motyvuoti, kad jisai ir pats kažko norėtų ir siektų gyvenime, siektų prie, tikslingais būdais <...>“ (Interviu IX). Probacijos pareigūnai teigia, kad prie sėkmingo probacijos tikslų siekimo taip pat prisideda prižiūrimųjų priklausomybių problemų sprendimas: „vykdydama priežiūrą, stengiuosi, kad žmogus savo problemas spręstų, <...> dėl psichiką veikiančių medžiagų vartojimo sprendžiam problemą <...>“ (Interviu IX). Taigi, remiantis tyrimo rezultatais, kaip sėkmingą probacijos tikslų siekimą probacijos pareigūnai įvardija priežiūroje esančių asmenų problemų, susijusių su užimtumu bei priklausomybėmis, sprendimą, tačiau tam reikalingas ir pačių probacijos klientų indėlis.

Iššūkiai. Kiekvienoje institucijoje atliekant darbo funkcijas iškyla tam tikrų sunkumų. Remiantis šio tyrimo duomenimis, probacijos pareigūnai vienareikšmiškai kaip pagrindinį trikdį išskyrė didelį darbo krūvį: „Visokių iškyla tų problemų ir dėl organizacinių dalykų, dėl krūvio būna irgi, ten tiesiog terminai tie, žinot, ne viską spėji, kartais tenka po darbo pasėdėti ir savaitgalį

<...> “ (Interviu II). Taip pat, pareigūnai akcentavo, kad dėl didelio darbo krūvio ne visada gali skirti laiko individualiam bendravimui su probacijos klientais: „<...> *dokumentų tas administravimas visas, atima iš mūsų laiką, kurį galėtume panaudoti tam žmogui, tikrai negalėjau individualiai su kiekvienu pabendrauti* <...> “ (Interviu III). Viena iš pareigūnių prie iššūkių atliekant darbo funkcijas, kaip vieną iš veiksnių įvardijo: „*Žmonės nemotyvuoti* <...> “ (Interviu V). Taigi, probacijos pareigūnai, kaip vieną iš pagrindinių iššūkių atliekant darbo funkcijas įvardija didelį darbo krūvį, dėl kurio trūksta laiko tinkamai skirti dėmesio kiekvienam priežiūroje esančiam asmeniui.

Savęs skatinimas. Siekiant sėkmingai įvykdyti išsikeltus tikslus, reikalingas nuolatinis tobulėjimas, naujų idėjų generavimas ir asmeninis skatinimas tinkamai įvykdyti darbo funkcijas. Remiantis tyrimo duomenimis, kiekvienas probacijos pareigūnas stengiasi prisidėti kuo daugiau prie probacijos tikslų siekimo. Norint padėti probacijos priežiūroje esantiems asmenims tinkamai resocializuotis ir pakartotinai nenusikalsti, probacijos pareigūnai teigia, kad galėtų daugiau prisidėti prie užimtumo galimybių didinimo: „*galbūt daugiau ieškoti kažkokių socialinių partnerių. Kartais pagalvodavau, galbūt, nes yra išlieka tokia didelė problema su įsidarbinimu, tai, galbūt ieškoti tokių, kaip ir potencialių darbdavių* <...> “ (Interviu I). Kitą svarbų veiksnių probacijos pareigūnai įvardija patogesnę susisiekimą su probacijos klientais: „*gal prisidėti daugiau, gal kažkur, amm, vykti į gyvenamąją vietą, <...> vykti į seniūniją, nuvažiavus jau lengviau, arčiau pasiekti tą seniūniją ten, negu nuvažiuoti iki mūsų pastato, kur daugiausiai <...> gyvena mano priežiūroj žmonių labai, tai aš galėčiau seniūnijoje, arčiau jų namų pabendrauti.* “ (Interviu III). Taigi, probacijos pareigūnai teigia, kad prie probacijos klientų tinkamos resocializacijos ir recidyvo mažinimo galėtų prisidėti daugiau ieškodami socialinių galimybių asmenims, taip pat palaikydami artimesnę ryšį su nuteistaisiais ar sudarydami palankesnes sąlygas santykiams palaikyti.

Asmeninė motyvacija. Tam, kad probacijos tikslų būtų siekiama veiksmingai, vienas iš svarbiausių veiksnių yra motyvacija. Remiantis tyrimo duomenimis, kaip vieną iš svarbiausių motyvacijos akcentų pareigūnai išskyrė pagalbą žmonėms: „*padėti klientams, nu, yra mano, kaip ir pagrindinis darbas. Kiekvieną kartą aš kiekvienam klientui noriu padėti išbūti normaliai tą bausmę laisvėje, visuomenėje atitinkamai elgtis.* “ (Interviu II); „*asmeninė motyvacija yra visada padėti žmogui* <...> “ (Interviu II); „*<...> patys ir prižiūrimieji kiti, kur tu matai, kad žmogus keičiasi, kur tu matai, kad buvo, atėjo vienoks žmogus, o bausmei baigiantis jau jis visiškai kitoks, jisai tikrai nekelia grėsmės visuomenei* <...> “ (Interviu IX). Taigi, remiantis tyrimo rezultatais, daugiausia pareigūnus motyvuoja pagalba prižiūrimiems asmenims ir jų teigiami pokyčiai.

Apibendrinant galima teigti, kad probacijos pareigūnai nuoširdžiai stengiasi tinkamai atlikti savo darbo funkcijas, padėti ir kurti teigiamą santykį su priežiūroje esančiu asmeniu bei yra motyvuoti sėkmingai siekti probacijos tikslų.

2.2.3. Probacijos kliento vertinimas pareigūno požiūriu

Probacijos tikslų supratimas ir vertinimas. Probacijos pareigūnams pradėdant vykdyti priežiūrą ir kurti teigiamus santykius su prižiūrimu asmeniu yra svarbu išsiaiškinti, kaip asmenys supranta ir vertina probacijos tikslus. Remiantis tyrimo duomenimis, probacijos pareigūnai teigia, kad priežiūroje esantys asmenys probacijos tikslus vertina skirtingai ir viena iš priežasčių yra savo kaltės pripažinimas bei bausmės tikslų supratimas: „*Vertina, žinokit, skirtingai, iš tikrųjų. Vieni vertina taip, kad taip, aš viską darysiu, aš viską vykdysiu, kad tik nenusikalsti <...> ir dažniausiai su jais ten kažkokių didelių problemų nebūna. Kita kategorija yra <...> aš nekaltas, aš nieko nepadariau, kodėl aš turėčiau, kodėl aš privalau <...>, o trečia kategorija, jie viską pasižada ten vykdyti, bet nieko nedaro.*“ (Interviu IX). Kita priežastis yra asmenų požiūris į probacijos vykdomą veiklą: „*Tikslų jie nevertina, nes jiems neįdomu koks mūsų tikslas, ką mes čia darom, jie žino, kad jie turi ateiti, jie žino ką jie turi daryt ir jie arba padaro, arba nedaro. Jeigu pasirenka nedaryti, tai vienas kelias – grįžti atgal.*“ (Interviu V). Taigi, pareigūnu vertinimu, nuteistieji probacijos tikslus supranta ir vertina skirtingai, vieni daugiau ar mažiau motyvuoti keisti savo elgesį.

Motyvacijos vertinimas. Tam, kad probacijos tikslų būtų siekiama sėkmingai, reikalingas ne tik probacijos pareigūnų darbo indėlis, tačiau ir priežiūroje esančių asmenų motyvacija. Probacijos pareigūnai priežiūroje esančių asmenų motyvaciją vertina dvejopai, teigia, kad kiekvienas atvejis yra individualus ir kiekvienas asmuo yra skirtingai motyvuotas: „*Tai vėlgi yra kelios kategorijos tų tokių prižiūrimųjų. Vieni motyvuoti keistis ir negrįžti, nenusikalsti arba negrįžti ten į pataisos namus, o kiti, nu, tiesiog, atbūti, nedaryti nusižengimų ir atbūti tą bausmę arba tą laikotarpį, kiek yra paskirta <...>*“ (Interviu IX). Dalis pareigūnų teigia, kad asmens motyvacijai didelę įtaką daro išgąstis ir nežinia: „*Vieni tikrai motyvuoti išbūti tą laiką, kaip sakant, gauna tą nuosprendį ir išsigąsta, ypač jeigu būna ten pirmą kartą teistumas <...>*“ (Interviu II). Taigi, pareigūnų teigimu, asmenys į probacijos tarnybą ateina turėdami skirtingus motyvacinius siekius.

Motyvacijos stygius. Probacijos priežiūroje esantys asmenys dažnu atveju į probacijos tarnybą ateina stingant motyvacijos. Siekiant asmenį tinkamai resocializuoti, probacijos pareigūnai stengiasi taikyti įvairius motyvacinius metodus. Remiantis tyrimo duomenimis, vienas iš motyvacijos didinimo būdų yra skatinimas turėti užimtumą: „*Dėl darbo, siūlai, motyvuoji, kad reikia dirbti, reikia užsidirbti, reikia dirbti oficialiai, nes, kas pas mus dažniausiai dirba neoficialiai, kadangi turi antstolių <...>*“ (Interviu IX). Kitas svarbus motyvacinis veiksnys yra artimųjų palaikymas: „*Tai visada motyvuoji ir su šeima daugiau laiko prabūti, jeigu jis turi šeimą, visada klausi apie vaikus, kuo užsiima, o kaip čia tu leidi laisvalaikį <...>*“ (Interviu II). Taip pat, probacijos pareigūnai asmenį

motyvuoja taikant motyvacinio interviu metodą: „<...> *motyvacinis interviu irgi... Kiekvieno susitikimo metu tu žmogų motyvuoji dirbti, kažkuo užsiimti, oficialia veikla, pramogauti su šeima, kažką daugiau laiko praleisti, kad kuo mažiau, kaip sakant, pasinerti į tą kažkokią aplinką, kuri skatina nusikalsti <...>*“ (Interviu II). Be kita ko, probacijos pareigūnai akcentuoja ir tai, kad į probacijos tarnybą ateina ir labai motyvuoti asmenys, tačiau tam, kad tą motyvaciją išlaikyti, kartais tereikia parodyti supratingumą ir pagirti už pasiektus rezultatus: „*pasidžiaugi kartu su žmogumi, jeigu jis pasakė: aš jau vat ten atėjau, užsiregistravau ten ir ten, lankau ten anoniminius kokius, aš kaip pavyzdį sakau, ten jau gydos. Tai mes sakom: „Labai šaunu, kad tikrai džiaugiamės, kad jūs sprendžiatės tas problemas.“ <...>*“ (Interviu I). Taip pat, dauguma pareigūnų akcentavo, kad motyvuotų asmenų motyvaciją laikytis teismo paskirtų įpareigojimų galima išlaikyti pateikus galimybę sutrumpinti priežiūros terminą: „*<...> pasakom, arba žiūrėkit, jum gali būt, kad jum gali pritaikyti tris ketvirtadalius, paskaičiuoja tris ketvirtadalius ir sutrumpėja terminas, pavyzdžiui, jam ten bausmė ten metai, tai jeigu pritaikyt tris ketvirtadalius, jau devyni mėnesiai, reiškiasi trumpiau būsi priežiūrimas <...>*“ (Interviu III). Tačiau, remiantis tyrimo rezultatais, kai asmeniui stinga motyvacijos, iškyla sunkumų pakeisti jų požiūrį į pokyčių galimybes: „*<...> iš tikrųjų, stengiamės motyvuoti, tiktai, kad ne visi tai motyvacijai pasiduoda, o kitas dalykas mes dirbame su suaugusiais žmonėmis, juk jie yra, ateina su tam tikra nuostata, su tam tikru požiūriu į tą pačią probaciją <...>*“ (Interviu IX). Taigi, probacijos pareigūnų teigimu, pagrindiniai motyvacijos būdai asmenims, stingantiems motyvacijos, yra taikyti motyvacinio interviu metodą, skatinti juos keisti savo elgesį, turėti užimtumą bei palaikyti teigiamus santykius su artimaisiais.

Apibendrinant, probacijos pareigūnų vertinimu, probacijos priežiūroje esantys asmenys probacijos tikslus supranta ir vertina skirtingai, tad kiekvienas atvejis yra individualus ir klientus reikia motyvuoti pasitelkiant skirtingus motyvacinius metodus.

2.2.4. Pareigūnų bendradarbiavimo ir teigiamų santykių vertinimas

Bendradarbiavimo vertinimas. Bendradarbiavimas yra labai svarbi teigiamų santykių kūrimo sudedamoji dalis. Tam, kad išsikeltų tikslų būtų siekiama sėkmingai, svarbus abiejų šalių individualus indėlis ir bendradarbiavimas. Remiantis tyrimo duomenimis, dalis probacijos pareigūnų bendradarbiavimo idėją santykiyje tarp pareigūno ir kliento vertina teigiamai, kaip vieną iš veiksmių įvardindami pasitikėjimą: „*Tai aišku, kad tik turi bendradarbiavimas būt, nes, nu, labai svarbu, <...> kad klientas pasitikėtų pareigūnu. Tikrai, nes didesnė yra tada nauda.*“ (Interviu I). Kitas svarbus veiksnys yra kontakto užmezgimas su prižiūrimuoju: „*bendradarbiavimas turi bet koku atveju vykti, nes jeigu aš tik iš savo pusės sakysiu, <...> ko aš reikalauju, <...> o jisai sakys ten va aš ten tą, tą, tą, nu, vis tiek turi kažkoks būti kontaktas, turi būti bendradarbiavimas. Tai aš manau, kad jis yra labai svarbus ir pagauti tą bendrą ryšį, bendrą mintį, ko mes čia apskritai sėdim abu ir tą bendrą planą sudarinėjam <...>*“ (Interviu II). Kita vertus, dalis probacijos pareigūnų teigia, kad pareigūnas su klientu bendradarbiauja tik tuo atveju, kai reikia abipusės naudos: „*mes kaip ir nebendradarbiaujam, kaip sakyčiau, su jais, mes labiau čia vykdom jų priežiūrą, bet, nu, kai kuriose, gal, vietose ir galima išvelgti tą bendradarbiavimą. Tu padėk man, aš padėsiu tau <...>*“ (Interviu V). Taigi, probacijos pareigūnai bendradarbiavimo idėją santykiyje su nuteistuoju vertina teigiamai, teigdami, kad kuriant ryšį su asmeniu svarbus abipusis pasitikėjimas, supratingumas ir bendrų tikslų išgryninimas.

Sėkmingas bendradarbiavimas. Tam, kad bendradarbiavimas ir bendrų tikslų siekimas būtų sėkmingas, reikalingos pastangos siekti tų tikslų. Probacijos pareigūnai, kaip sėkmingą bendradarbiavimą įvardija prižiūrimųjų pastangas ir motyvaciją atlikti paskirtus įpareigojimus: „*jeigu klientas tikrai viską įvykdė, jokių pažeidimų ir visas tikrai dėjo galimybes spręsti problemas, dalyvavo, įsitraukė į kažkokias papildomas veiklas <...>*“ (Interviu I). Taip pat, pareigūnai vertina, kad bendradarbiavimas buvo sėkmingas, kai asmeniui pavyksta išspręsti savo priklausomybių problemas: „*Tai sėkmingas, tai pirmiausia, jeigu žmogus daugiau nenusikalsta, tikrai pasikeičia, išbrenda, taip sakant, iš savo kažkokių psichiką vartojančių medžiagų to liūno, tų priklausomybių, nes ten kaip liūnas juos, kai įtraukia. <...>*“ (Interviu IX), arba pavyksta pakeisti blogą įtaką keliančią aplinką: „*<...> iš savo aplinkos, atsiriboja nuo savo ten neigiamą įtaką darančių draugų ir kitą kartą netgi artimieji daro neigiamą įtaką, tai va čia sėkmingiausi atvejai <...>*“ (Interviu IX). Taigi, tyrimo duomenimis, sėkmingam bendradarbiavimui pasiekti yra reikalinga priežiūroje esančio asmens motyvacija ir ryžtas pakeisti savo elgesį.

Iššūkiai siekiant bendradarbiavimo. Santykiyje tarp pareigūno ir kliento, siekiant bendradarbiavimo ar sėkmingo bausmės įvykdymo, gali iškilti tam tikrų sunkumų. Remiantis tyrimo

duomenimis, probacijos pareigūnai kaip vieną iš sunkumų įvardija nenorą pripažinti asmenines problemas, kurios dažnu atveju gali daryti įtaką nusikalstamų veikų darymui: „*nenoras pripažinti problemų, vartojimo problemų, tai, kad problema yra santykiai, nu, jeigu smurtaujantis asmuo, kad problema yra santykyje su artimais šeimos nariais, nepripažįsta, kaltina kitus dėl visų nesėkmių gyvenime <...>*“ (Interviu IX). Kitas, sunkumus santykyje tarp pareigūno ir kliento, keliantis veiksnys, pasak probacijos pareigūnų, yra asmenų neigiamas požiūris į savo elgesio pokyčius: „*tas neigiamas požiūris, kai tu turi žmogui kažkaip tai rasti, parinkti žodžius, paaiškinti sugebėti, kad tikrai, dėl daugumos nesėkmių tik jisai kaltas pats, o ne aplinka, ne artimieji, ir ne, ir, kad nuo jo elgesio priklauso labai daug.*“ (Interviu IX). Taip pat, dalis pareigūnų, kaip vieną iš sunkumų įvardija motyvacijos stygių: „*Ne motyvacija dažniausiai, nemotyvuoti. Jeigu žmogus motyvuotas su juo lengviau dirbt, jis <...> sėkmingas, pozityvus ir tu matai rezultatą savo darbo pastangų, o jei nėra motyvacijos, tai lauk siurprizo – pažeidimo, nenoro vaikščioti į programą.*“ (Interviu III). Taigi, kaip pagrindinius iššūkius probacijos pareigūnai įvardijo motyvacijos stygių ir neigiamą požiūrį į elgesio pokyčius, kurie dažnu atveju trukdo sėkmingai siekti bendradarbiavimo.

Bendradarbiavimas ir tikslų siekimas. Veiksmingas probacijos pareigūnų ir priežiūroje esančių asmenų bendradarbiavimas gali daryti įtaką sėkmingam probacijos tikslų siekimui. Remiantis tyrimo duomenimis, probacijos pareigūnai teigia, kad sukūrus teigiamą santykį su prižiūrimuoju bei atsiradus pasitikėjimui, supratimui ir pagarbai, tai gali daryti įtaką probacijos tikslų siekimui: „*Jeigu susiklosto pakankamai tiek tarp pareigūno, tiek kliento, santykis tas labai geras, tai aš manau daug ką galima, nes tikrai tada klientas labai pasitiki pareigūnu, pareigūnas tada irgi gali kažkur motyvuoti, <...> tikrai aktyviau dalyvauja tose veiklose, <...> čia vienas svarbiausių tokių dalykų.*“ (Interviu I). Taipogi, pareigūnai teigia, kad bendradarbiavimas prisideda prie probacijos tikslų siekimo, kai asmeniui yra skiriamas pakankamas dėmesys ir pagalba jo elgesio ir mąstymo pokyčiams: „*Nu, manau, labai padeda, iš tikrųjų, jeigu tu žmogui skiri dėmesį, tu rūpiniesi, kad jisai tinkamai įvykdytų teismo skirtus įpareigojimus, tu ne tik kontroliuoji, <...> bet tu ir rūpiniesi, tu patari, tu padedi, <...> tarkim, su tuo pačiu priklausomybių problemų sprendimu <...>*“ (Interviu IX). Tačiau, bet kokių atveju, svarbus veiksnys siekiant bendradarbiavimo yra asmens motyvacija ir požiūris: „*kiekvienas individualus atvejis yra skirtingas, <...>, jų požiūris į tą mūsų bendradarbiavimą, į tuos tikslus, į įpareigojimus kiekvienas kitaip žiūri į tai. Viskas priklauso nuo žmogaus, jeigu jisai motyvuotas ir jei jis tikslingai eina ta linkme, tai jis viską padarys.*“ (Interviu V). Taigi, pareigūnu teigimu, kad bendradarbiavimas būtų sėkmingas yra svarbus prižiūrimojo pozityvus požiūris į pokyčius, bendras siekis bendradarbiauti bei pareigūnų skiriamas dėmesys asmeniui.

Bendradarbiavimo stiprinimas. Tam, kad probacijos tikslų būtų siekiama efektyviau, yra svarbus bendradarbiavimo, tarp probacijos pareigūno ir priežiūroje esančio asmens, stiprinimas ir

gerinimas. Probacijos pareigūnų teigimu, vienas iš būdų galintis stiprinti bendradarbiavimą yra abipusio pasitikėjimo ir nuoširdaus bendravimo skatinimas: „*tik pasitikėjimas ir daugiau bendrauti. Tu matai, kuris žmogus tau atsiveria labiau, su kuriuo tu gali glaudžiau pabendrauti, o kuris, tiesiog, atbuvo nuo skambučio iki skambučio, jokių emocionalumų <...>*“ (Interviu V). Remiantis tyrimo duomenimis, kitas efektyvus veiksnys gerinantis teigiamų santykių kūrimą yra didesnis dėmesys priežiūroje esančiam asmeniui ir kokybiškesnis individualus darbas: „*Efektyviausi, tai, dėmesys manyčiau, kad didesnis dėmesys priežiūrimajam, tai yra dažnesni, galbūt, susitikimai, dažnesni apsilankymai jo gyvenamojoje vietoje, tos pačios programos, jos turėtų būti gal platesnės, tas programų spektras turėtų būti <...> didesnis.*“ (Interviu IX). Taigi, būdai, stiprinantys bendradarbiavimą gali būti kontakto užmezgimas, teigiamų santykių kūrimas ir išlaikymas bei teikiama visapusiška pagalba asmeniui.

Apibendrinant probacijos pareigūnų bendradarbiavimo vertinimą, galima teigti, kad siekiant stiprinti bendradarbiavimą tarp probacijos pareigūnų ir priežiūroje esančių asmenų reikia motyvuoti asmenį keisti savo elgesį, mąstymą bei požiūrį į probacijos tarnybos veiklą, taip pat skirti didesnę dėmesį asmens problemoms spręsti bei siekti abipusiu pasitikėjimu, pagarba ir supratimu grįstus santykius.

2.2.5. Probacijos tarnybos veiklos vertinimas kliento požiūriu

Probacijos tarnyba. Esant probacijos tarnybos priežiūroje ir siekiant sėkmingo bausmės įvykdymo, yra svarbus esminis požiūris į probacijos tarnybos vykdomą veiklą. Remiantis tyrimo duomenimis, visi informantai probacijos tarnybos veiklą vertina teigiamai. Priežiūroje esančių asmenų teigimu, pagrindinė teigiamo vertinimo priežasčių yra ta, kad asmenims yra suteikiama pagalba keisti savo elgesį bei spręsti asmenines problemas: „<...> *probacijos veikla yra apsiukeičiusi, <...> galėčiau vertinti iš savo asmeninės patirties, probacijoje atsirado daugiau žmogiškumo, daugiau išsilavinusių žmonių, <...> anksčiau kaip būdavo. Tu esi kalinys, reiškias tu esi niekas, o čia dabar bandoma su tavim dirbt ir bendrauti, tau yra bandoma padėti, ne taip, kaip būdavo anksčiau, kaip bandymas tave sugrąžinti.*“ (Interviu VII); „*Tas ištiesimas pagalbos rankos ir pasiūlymas kažko tai, išieities iš tos, sakykim, padėties, čia žmogų gali pakeist visiškai.*“ (Interviu VII). Taigi, tyrimo duomenimis, klientai probacijos tarnybos veiklą vertina teigiamai, teigdami, kad pareigūnai suteikia jiems pagalbą, reikalingą jų elgesio pokyčiams.

Sunkumai. Dalis apklaustų priežiūroje esančių asmenų teigė, kad vienas iš pagrindinių sunkumų yra pradėti funkcionuoti visuomenėje teisėtais būdais: „<...> *Pirmą kartą gyvenime bandau gyventi dorą gyvenimą, su žmona, su vaikais, darbas, visa kita ir tikrai yra sunku susivaldyti.*“ (Interviu VII). Vienas iš informanto nurodytų teisėtų būdų yra oficialaus darbo turėjimas: „<...> *finansiška, nes aš turėjau labai daug antstolių, padengiau juos visus, aš dirbau, <...> kur anksčiau, sakykim, tie pinigai krisdavo iš dangaus, jie dabar nekrenta ir tu turi užsidirbt pats <...>*“ (Interviu VII). Taip pat, patenkant į probacijos tarnybos priežiūrą turint priklausomybių, kaip vieną iš sunkumų, asmuo įvardija sąžiningą įpareigojimų laikymąsi: „*Nu, va dabar susidūriau su pirma problema (atsidūsta). Vakar patikrino, buvau išgėręs. <...> pagalvoju sau, kad, nu, jau vakaras, gal čia neatvažiuos, <...> Aišku, nu, ir taip problemų pas mane, ir su šeima, žinot, aišku, lengviausia būtų grįžt prie seno, prie vartojimo gal, bet ką tas vartojimas, grįši prie vartojimo bus dar blogiau.*“ (Interviu VIII). Priežiūroje esantys asmenys iškylančių sunkumų sprendimo būdus įvardija kaip atsakomybės prisiėmimą: „*Kaip spręsti toliau – nebegersiu. <...> Dabar jau nieko nepadarysi, reikia pasimokyt iš to*“ (Interviu VIII). Taigi, sunkumai, kurie iškyla būnant probacijos tarnybos priežiūroje, nuteistųjų teigimu, yra veiksniai, dėl kurių jie nusikalto praeityje, pavyzdžiui, oficialaus darbo neturėjimas ar turimos priklausomybės.

Probacijos tikslai. Tam, kad probacijos tikslų būtų siekiama sėkmingai, reikia suprasti jų efektyvumą asmenims esantiems probacijos tarnybos priežiūroje. Remiantis tyrimo duomenimis, asmenys probacijos tikslus supranta ir vertina, kaip pagalbą asmeniui resocializuotis ir mažinti

recidyvą: „probacijos tikslai... Tam, kad išėję žmonės integruotųsi į visuomenę ir nedarytų nusikaltimų, skirt užimtumus kažkokius, nežinau, padėt ten surast darbą <...>“ (Interviu VIII). Taip pat, asmenų teigimu, probacijos tarnybos tikslas yra padėti žmogui keistis: „Probacijos tikslai, kad tu pasitaisytum (nusijuokia). Nu, ir laikytumeisi taisyklių. <...> Nu, jie stengiasi dėl tavęs, aiškina <...>“ (Interviu VI); „Probacijos tikslai yra pataisyt žmogų. Kaip ir minėjau, negrąžint atgal, o taisyti.“ (Interviu VII). Taigi, priežiūroje esantys asmenys probacijos tikslus vertina tikslingai ir teigiamai, nurodydami, kad jiems teikiama pagalba resocializuotis ir reabilituotis, taip pat, kad bendravimas su pareigūnu ir kriminogeninių veiksnių sprendimas mažina norą nusikalsti ateityje.

Probacijos tarnybos teikiama pagalba. Siekiant pakeisti savo elgesį bei mąstymą, yra svarbu suprasti, priimti ir vertinti teikiamą pagalbą. Probacijos priežiūroje esančių asmenų vertinimu, viena iš pagrindinių teikiamų pagalbos formų probacijos tarnyboje yra emocinis palaikymas: „probacijos tarnyba, nu, gal padeda psichologiškai atsistot ant to kelio daugiau, tu atsistoji, čia papildomas ramstis yra, kad nenuklyst.“ (Interviu VII). Kitas svarbus veiksnys yra specialistų teikiama pagalba ir rekomenduojamos priemonės: „Nu, lankausi pas specialistus, kas liečia, amm, turėjau problemų su narkotikais, dabar esu nevartojantis, tai vat, lankausi pas specialistus ir man tai padeda, nu.“ (Interviu VIII). Viena iš informantų teigimu, svarbesnė yra ne probacijos tarnybos teikiama pagalba, o artimųjų palaikymas: „Mane laiko šeima, mano probacijos tarnyba man yra šeima. Čia yra mano dukra, čia yra mano sūnus, čia mano žmona. Čia vat mano probacijos tarnyba, kuri mane gali pagąsdinti.“ (Interviu VII). Mažesnė dalis apklaustų asmenų teigia, kad jie labiau vertina asmeninę pagalbą: „Niekaip, aš pats padedu sau. Jeigu nenorėsi, tai ir probacija nepadės, jei ten kažką norėsi daryti, nu, tai pats tu sau gali padėti.“ (Interviu X). Remiantis tyrimo duomenimis, asmenys probacijos tarnybos teikiamą pagalbą vertina dvejopai, vieni teigė, kad pagalbą vertina teigiamai ir jaučia jos teikiamą naudą, kita dalis informantų teigė, kad jie labiau vertina asmeninę pagalbą sau.

Probacijos sėkmingumas. Probacijos tarnybos priežiūroje esantys asmenys individualios probacijos sėkmingumą vertina dvejopai. Remiantis tyrimo rezultatais, dalis asmenų teigia, kad sėkmę galima vertinti viso buvimo probacijos priežiūroje metu, ypač tuomet, kai pareigūnai teikia pagalbą: „Probaciją galima vertinti visada, bet kokių laikotarpiu, aš manau. Tas įnašas nereiškia, kad tu atbuvai iki galo, <...> čia bendravimas, padėjimas, padėjimas susirast darbą, susirast gyvenamąją vietą <...>“ (Interviu VII). Kita dalis probacijos klientų, sėkmę vertina suėjus priežiūros termino pabaigai: „Dabar negaliu vertinti, nežinau. Po pusmečio kokio, nežinau. <...>“ (Interviu VIII). Taigi, probacijos sėkmingumas tarp probacijos klientų yra vertinamas skirtingai, argumentuojant tuo probacija sėkminga viso buvimo priežiūroje metu arba tik suėjus priežiūros pabaigos terminui ir įvertinus įvykusius pokyčius.

Apibendrinant, probacijos tarnybos veiklą priežiūroje esantys asmenys vertina teigiamai, suprasdami teikiamą pagalbą ir elgesio pokyčius, kuriuos skatina probacijos tarnyba. Probacijos sėkmingumą informantai vertina skirtingai, teigdami, kad probacija gali būti sėkminga visu priežiūros metu, tik tam reikalinga asmenų motyvacija bei teigiami santykiai su pareigūnu.

2.2.6. Probacijos pareigūnų vertinimas kliento požiūriu

Prižiūrintis pareigūnas. Dauguma probacijos tarnybos priežiūroje esančių asmenų savo prižiūrintį specialistą vertina teigiamai. Viena iš priežasčių yra teigiamos pareigūno savybės, kurios skatina kurti teigiamą santykį su asmeniu: „*Labai gerai, žinokit. Pas mane dabar <...> pareigūnė pasikeitė, bet iki jos buvo kita pareigūnė, ir galiu pasakyt labai fainas žmogus irgi visada tolerantiškas, mokantis bendraut, psichologiškai pasikaustęs <...>. Pareigūnas turi būt įvairiapusis, būti empatiškas, aš manau, nes be tos užuojautos, be to supratimo... Nieko nebus.*“ (Interviu VII). Asmenų teigimu, prižiūrinčio pareigūno bendravimas priklauso nuo to, kokių būdo savybių turinčiam asmeniui vykdo priežiūrą: „*Čia viskas, atrodo, priklauso nuo to su koku žmogum ji dirba, tai vat. Nes yra įvairiausi žmonės, viskas skiriasi.*“ (Interviu VI). Tačiau, vienas iš priežiūroje esančių asmenų teigia, kad prižiūrinčią pareigūnę vertina ne visai teigiamai, ko priežastis yra griežtas įstatymo vykdymas: „*aš manau, kad iš karto būtų galima perspėjimą, <...> duok šansą, kaip sakant. Ta prasme, nu, griežtai, iš tos pusės griežtai. Ta prasme, gal, nu, labiau žmogui duot, nežinau, kaip pasakyt, adaptuotis toj laisvėj <...> Tai nelabai teigiamai <...>*“ (Interviu VIII). Taigi, remiantis tyrimo duomenimis, probacijos priežiūroje esantys asmenys juos prižiūrintį pareigūną vertina teigiamai, teigdami, kad pareigūnai yra tolerantiški, pagarbiai bendraujantys ir nuoširdūs žmonės.

Bendravimas. Bendravimą su pareigūnu priežiūroje esantys asmenys vertina teigiamai, teigdami, kad bendravimas grįstas pagarba: „*Jo, draugiškas, pagarbus, net jeigu kažką aš paprašau <...>*“ (Interviu VI); „*Draugiškas, kultūringas. Tikrai sakau, daug pasikeitė į gerą pusę probacijos tarnyba <...>*“ (Interviu VII). Probacijos klientai pareigūnų informacijos suteikimą taip pat vertina teigiamai, teigia, kad buvo atsakyta į iškilusius klausimus: „*Gerai, viską išaiškino, ką norėjau paklausiau, viską atsakė, kaip ir viskas tvarkoj*“ (Interviu X), paaiškinti priežiūros tikslai ir kokiomis priemonėmis jų bus siekiama: „*Taip, buvo bendravimas korektiškas, buvo korektiškai pasakyta, paaiškinta, kad nėra tikslo manęs sugrąžint atgal, o pasiūlyta, bet darbo paieška, bet man nereikėjo, nes aš jau dirbau.*“ (Interviu VII). Vertinant pareigūnų teikiamą pagalbą, priežiūroje esantys asmenys ją vertina teigiamai, įvardijant, kad pareigūnai padeda spręsti priklausomybės problemas: „*Nu, taip, aš pats neprašiau tos pagalbos, bet, nu, ta prasme, užsirašiau aš į tuos anoniminius narkomanus, tai tuo klausimu gerai, padeda, jie siūlo važiuot, yra kur ten grupės renkamos.*“ (Interviu VIII), tačiau daugumai priežiūroje esančių asmenų pagalbos iš pareigūnų neprireikė: „*Nu, kad pas mane to pagalbos poreikio labai nebuvo, bet aš manau, kad, jei tokia situacija ir tu kreipiesi pas pareigūną, aš manau, kad iš dešimtbalės sistemos, dešimt balų tau ir padėtų <...>*“ (Interviu VII); „*Ko paprašysi, tą ir padės, labai stipriai neklausdavau*“ (Interviu VI). Taigi, informantai bendravimą su pareigūnais

vertina teigiamai, įvardijant, kad bendravimas yra pagarbus, draugiškas, taktiškas, kad pareigūnai yra linkę suteikti reikiamą socialinę ir psichologinę pagalbą.

Bausmės tikslų siekimas. Probacijos tarnyboje vienas pagrindinių bausmės tikslų yra sulaikyti ar apriboti galimybes asmenims daryti naujas nusikalstamas veikas. Remiantis tyrimo rezultatais, probacijos priežiūroje esantys asmenys teigia, kad pareigūnai daugiau kontroliuoja nei padeda pasiekti bausmės tikslus: „*Jis nepadedo, jis kontroliuoja. Nu, aš turiu jam skambinti, pareigūnui, ir pasakyti kur aš esu, ką aš darau, kaip aš darau <...>*“ (Interviu VI).

Buvęs nusikalstamas elgesys. Priklausomybių turėjimas, prasta finansinė padėtis, užimtumo neturėjimas gali būti vienos pagrindinių priežasčių asmenims nusikalsti. Probacijos tarnyboje pareigūnai teikia pagalbą sprendžiant tokias problemas. Remiantis tyrimo duomenimis, probacijos klientai teigia, kad pareigūnai, problemas susijusias su buvusiu nusikalstamu elgesiu, sprendžia kontroliuodami asmenį: „*Nu, vis tiek, uždeda ir apykoję, taip toliau, negali taip laisvai judėt, taip ir apriboja <...>*“ (Interviu VIII); „*Nu, man, kaip ir sakė, sėsi, pasėdėsi, gal apsiraminsi (juokiasi). Bet kažkaip netikėjau, nu, perspėja apie tokius dalykus <...>*“ (Interviu VI).

Apibendrinant, probacijos priežiūroje esantys asmenys santykius su pareigūnu vertina teigiamai, supranta ir vertina jų teikiamą socialinę pagalbą ar esant poreikiui nukreipia psichologinės pagalbos, tačiau siekiant bausmės tikslų, informantai teigė, kad iš pareigūnų jautė taikomas kontrolės priemones, kurios gali padėti nenusikalsti ateityje.

2.2.7. Probacijos tarnyboje vykdomų programų vertinimas kliento požiūriu

Individualios programos vertinimas. Probacijos tarnyboje yra daug programų, pavyzdžiui, elgesio pokyčio programos, priklausomybių programos, socialinių įgūdžių lavinimo programos bei motyvacinės programos, kurios asmeniui yra atrenkamos pagal individualius poreikius. Remiantis tyrimo duomenimis, dalis probacijos priežiūroje esančių asmenų teigė, kad jiems programa, kurioje dalyvavo jiems padėjo pakeisti blogus įpročius skatinanti elgesį: „*Čia dalyvavau įgūdžių gerinimo programoj, tai iš viso, ta savikontrolė, visas tas dalykas, <...> pasirinkau dėl rūkymo. <...> Savotiškai padėjo, galiu pasakyti, nes padėjo sudėt prioritetus dėl to rūkymo, paskirt, susidėliot mintis <...>*“ (Interviu VII), taip pat spręsti priklausomybės problemas: „*Ta programa, atrodo, skirta tiems, kas alkoholio daug vartoja ir narkotikų, tai vat, nes klausė, ar probacijoje daug turiu problemų su alkoholiu ar narkotikais, <...> Nu, padeda ten išsiaiškint savo tikslus, ką tu matai, ko tu sieki blaiviu protu <...>*“ (Interviu VI).

Programų sėkmė. Remiantis tyrimo duomenimis, probacijos priežiūroje esantys asmenys teigė, kad probacijos tarnyboje vykdomos programos teikia naudą tuomet, kai asmuo yra pasiryžęs pokyčiams ir supranta teikiamą naudą: „*programa padeda realizuot, padeda susidėliot tikslų planą, tai savotiškai padeda <...>, bet žmogus pats turi norėt.*“ (Interviu VII); „*padeda, matyt, žmogus pradeda lankytis, mąstyti, tampa požiūris gal kitas, pamato, kad įmanoma gyvent kitaip. Be tų visų vartojimų, sukurt šeimą. Keičia gal žmogaus mąstymą kažkaip.*“ (Interviu VIII).

Programų trūkumas. Vertinant probacijos tarnyboje vykdomas programas, probacijos priežiūroje esantys asmenys mano, kad probacijos tarnyba galėtų didesnę dėmesį skirti darbo ir apgyvendinimo paieškoms: „*galimybė išskirtiniu būdu skirti apgyvendinimą, iš tikrųjų, pavyzdžiui, tokios įmonės, kur skiria ir darbą ir apgyvendinimą, labai geras dalykas. Tada didelė galimybė, kad žmonės nebedarytų nusikaltimų išėję į laisvę, nebent vienas kitas paslystų ant alkoholio.*“ (Interviu VII). Taipogi, dalis asmenų teigė, kad probacijos tarnyboje trūksta didesnio psichologų skaičiaus, kurie ne tik suteiktų psichologinę pagalbą, tačiau ir turėtų galimybę dažniau vesti programas: „*Psichologų trūksta. Net ir toj pačioj, tam pačiam kalėjime tų psichologų trūksta, nes vienos programos gali sėdėt laukt pusę metų <...>*“ (Interviu VI).

Taigi, apibendrinus, probacijos priežiūroje esantys asmenys programas, kuriose dalyvavo vertina teigiamai, suprasdami programų teikiamą naudą keičiant jų netinkamus įpročius, gydant priklausomybes ar keičiant elgesį. Asmenų teigimu, programos bus sėkmingos tuo atveju, kai asmuo turės motyvacijos elgesio pokyčiams.

2.2.8. Probacijos klientų bendradarbiavimo ir teigiamų santykių vertinimas

Pareigūnų motyvacija. Tam, kad pareigūnas suteiktų priežiūroje esančiam asmeniui tinkamą pagalbą, jis turi būti motyvuotas. Priežiūroje esantys asmenys bendraudami su pareigūnu gali nujausti kokį individualų indėlį pareigūnas įdeda į pagalbos suteikimą ir teigiamų santykių kūrimą. Remiantis tyrimo rezultatais, probacijos klientai pareigūnų motyvaciją vertina teigiamai, dalis išskirdama pareigūnų nuoširdų darbo funkcijų atlikimą: „*nu, padeda, jo, nu, jos darbas toks, prižiūrėt, ten padėt ir atsakyt, ten, ten į tavo klausimus.*“ (Interviu VI). Kita dalis teigia, kad pareigūnai yra motyvuoti tinkamai siekti probacijos tikslų: „*Na, manyčiau, kad jo, yra motyvuoti, manau, kad čia žmonės nori, kad visuomenėj būtų kuo mažiau, kaip pasakyt, kad būtų draugiška visuomenė. Ta prasme, mažiau tų nusikaltimų vyktų <...>*“ (Interviu VIII). Vienas iš informantų teigė, kad vienas iš pagrindinių būtų padidinti pareigūnų motyvaciją yra finansinis aspektas: „*<...> negaliu įlyst į piniginę, iš tikrųjų, pas pareigūną, bet, <...> valstybė nežada daug, kad pareigūnas būtų motyvuotas <...> jį reikia kažkaip paskatint, reikia algos, kad pareigūnas žiūrėdamas į mano snukį, negalvotų ar vaikai namuose pavalgę <...>*“ (Interviu VII). Taigi, klientai pareigūnų motyvaciją vertina teigiamai, akcentuodami, kad pareigūnai savo darbą atlieka nuoširdžiai ir noriai teikia reikiamą pagalbą.

Asmeninė motyvacija. Tam, kad būtų siekiama bendradarbiavimo ir teigiamų santykių tarp pareigūno ir kliento yra svarbus ne tik pareigūnų individualus indėlis, tačiau ir priežiūroje esančių asmenų motyvacija. Priežiūroje esantys asmenys savo asmeninę motyvaciją vertina skirtingai. Vienas iš priežiūroje esančių asmenų teigė, kad probacijos veikla jo nemotyvuoja ir reikiamą pagalbą suteikia individualiai sau: „*tai asmeninė ir yra asmeninė. Asmeniškai save paprasčiausiai, laikaisi, tvarkingai gyveni ir viskas. Nu, o čia probacija ką, probacija nepadės, jei norėsi kažką padaryt <...>*“ (Interviu X). Kitas probacijos klientas jaučia, kad pažeidus įpareigojimą nevertoti alkoholio jo motyvacija laikinai yra sumažėjusi: „*šiai dienai taip pusiau, sakyčiau, šiandien net nenoriu nieko, nieko nesinori šiandien <...> Iš vis norėjau sakyti, kas man čia privaloma, kas neprivaloma, kas neprivaloma, to nelankysiu, žinot, čia tie mano vidiniai demonai <..> aišku, nieko nepadarysi, reikia su tuo susitaikyt, kaip sakau, pasimokyt iš tos klaidos, kuri buvo vakar.*“ (Interviu VIII). Taip pat, vienas iš prižiūrimųjų teigė, kad didžiausia motyvacija yra artima aplinka ir šeimos palaikymas: „*Nu, motyvacija, aš jau, galiu pasakyt, išėjau motyvuotas. Ir sakau, mano asmeninė probacija yra mano šeima, nes ne visi turi dalyką, kuris juos motyvuoja*“ (Interviu VII). Taigi, klientai savo asmeninę motyvaciją vertina skirtingai, vieni teigė, kad motyvuoja save individualiai, kiti teigė, kad juos motyvuoja artimųjų palaikymas ir likusi dalis klientų teigė, kad nesijaučia motyvuoti.

Motyvacijos didinimas. Esant motyvacijos stygiui svarbu asmenims surasti būdus, kurie

nuolatos palaikytų jų motyvacijos lygį. Probacijos priežiūroje esantys asmenys teigia, kad yra daug veiksmų, kurie galėtų padidinti ne tik jų, tačiau ir kitų asmenų motyvaciją. Vienas iš būdų, kurių įvardija priežiūrimasis yra priklausomybės problemų sprendimas: „*Nu, tai, kad negersi ir viskas bus gerai, kažkaip pinigai tie yra, draugų mažiau tų turėt, kurie išgėrinėja <...>*“ (Interviu IV). Kitas ne ką mažiau svarbus motyvacijos didinimo būdas yra pagalba užimtumo ir gyvenamosios vietos paieškose: „*Aš manau, suteikimas darbo ir gyvenamosios vietos, pagal galimybę. Suteikimas to, kad tu nenusikalstum, čia pati pradžia. Ta visa priežiūra, visa kita, yra normalu <...>*“ (Interviu VII). Kitas svarbus veiksnys, kuris motyvuoja priežiūroje esančius asmenis yra teigiami santykiai su artimaisiais ir jų palaikymas: „*Nežinau, kad būčiau kuo arčiau, kuo dažniau su dukra, kadangi dabar to nėra <...> Noriu dabar ištaisyti tas klaidas, noriu atstatyti santykius su dukra <...>*“ (Interviu VIII). Remiantis kitų priežiūroje esančių asmenų nuomone, motyvacija yra labiau požiūrio aspektas į savo elgesį ir mąstymą: „*jeigu pats nenorėsi, nieks ir nemotyvuos tavęs.*“ (Interviu X). Taigi, remiantis tyrimo duomenimis, motyvacijos didinimo būdai yra priklausomybių problemų sprendimas, užimtumo paieškos bei teigiamų santykių su artimaisiais palaikymas.

Santykiai su pareigūnu. Tam, kad būtų sėkmingai siekiama probacijos tikslų yra svarbus teigiamų santykių kūrimas ir bendradarbiavimo siekis tarp pareigūno ir priežiūroje esančio asmens. Remiantis tyrimo duomenimis, probacijos klientai santykius su pareigūnu vertina teigiamai, išskirdami pareigūnų teikiamą pagalbą sprendžiant priklausomybės problemas: „*Na, padeda man nevertot, suprantu, tikrai, kad tas priveda ne prie gero, tik prie blogo.*“ (Interviu VIII), taip pat akcentuodami pareigūnų išreiškiamą pagarbą ir supratimą klientų atžvilgiu: „*Tai bendraudamas su pareigūnais, aš matau, visapusiškai geranoriški žmonės, kurie tau nelinki blogo, tai automatiškai tai pakelia emocinę būklę <...>*“ (Interviu VII), skatina turėti užimtumą: „*Man padeda, kad, sakau, kad tas padeda, kad, nu, vis tiek, suteikė tą galimybę dirbti, leidžia susitvarkyti, suprantu, kad reikia užsidirbti, vat tokia vat ir pagalba.*“ (Interviu VI). Taigi, santykius su pareigūnu klientai vertina teigiamai, akcentuodami jų teikiamą pagalbą.

Bendradarbiavimo gerinimas. Remiantis tyrimo duomenimis, galima teigti, kad daugumos pareigūnų ir priežiūroje esančių asmenų santykiai ir bendradarbiavimas yra teigiami ir ryškūs, tačiau svarbu išsiaiškinti, kokiais būdais galima būtų sustiprinti bendradarbiavimą ir teigiamų santykių kūrimą. Probacijos priežiūroje esančių asmenų teigimu, svarbus bendradarbiavimo veiksnys yra asmens požiūris ne tik į savo elgesį, tačiau į pareigūną ir santykius su juo: „*Čia galbūt ne pareigūne problema, o gal žmogus iš prigimties toks <...> nes yra tų žmonių, kurie visada nepatenkinti. <...>*“ (Interviu VII); „*man su pareigūnais yra bendrauti sunku, tiek, nu, aš suprantu, kad čia jų darbas, kaip ir nieko blogo nelaikau, bet pareigūnas man yra pareigūnas <...>*“ (Interviu VIII). Taigi, klientų teigimu, kad santykiai su pareigūnų būtų teigiami ir būtų sėkmingai siekiama

bendradarbiavimo, asmenys turi pakeisti neigiamą požiūrį į probacijos tarnybą, į prižiūrintį pareigūną bei priimti teikiamą pagalbą.

Apibendrinant, galima teigti, kad kuriant teigiamus santykius su pareigūnu ir siekiant bendradarbiavimo yra svarbi klientų motyvacija bei pagalbos iš pareigūnų priėmimas siekiant teigiamų elgesio pokyčių.

DISKUSIJA

Vertinant tyrimo rezultatus, probacijos pareigūnai probacijos tikslus supranta ir vertina teigiamai, siekdami suteikti pagalbą asmeniui tinkamai integruotis į visuomenę ir pakartotinai nenusikalsti. Kaip pagrindinius veiksnius padedančius siekti probacijos tikslų pareigūnai įvardija užimtumo skatinimą, priklausomybių gydymą, elgesio keitimo programas, elektroninio stebėjimo priemonę, tačiau svarbiausia asmens individualus indėlis ir motyvacija pokyčiams.

Probacijos pareigūnai įvardijo nuoširdumą, kaip siekį tinkamai atlikti savo darbo funkcijas, padėti ir kurti teigiamą santykį su priežiūroje esančiu asmeniu bei yra motyvuoti sėkmingai siekti probacijos tikslų.

Žvelgiant į probacijos pareigūnų bendradarbiavimo vertinimą, galima teigti, kad siekiant stiprinti bendradarbiavimą tarp probacijos pareigūnų ir priežiūroje esančių asmenų reikia motyvuoti asmenį keisti savo elgesį, mąstymą bei požiūrį į probacijos tarnybos veiklą, taip pat skirti didesnę dėmesį asmens problemoms spręsti bei siekti abipusiu pasitikėjimu, pagarba ir supratimu grįstus santykius.

Probacijos tarnybos veiklą priežiūroje esantys asmenys vertina teigiamai, suprasdami teikiamą pagalbą ir elgesio pokyčius, kuriuos skatina probacijos tarnyba. Probacijos sėkmingumą informantai vertino skirtingai, teigdami, kad probacija gali būti sėkminga visu priežiūros metu, tik tam reikalinga asmenų motyvacija bei teigiami santykiai su pareigūnu.

Probacijos priežiūroje esantys asmenys santykius su pareigūnu vertina teigiamai, supranta ir vertina jų teikiamą socialinę pagalbą ar esant poreikiui nukreipia psichologinės pagalbos, tačiau siekiant bausmės tikslų, informantai teigė, kad iš pareigūnų jautė taikomas kontrolės priemones, kurios gali padėti nenusikalsti ateityje.

Probacijoje vykdomas programas, kuriose dalyvavo priežiūroje esantys asmenys vertina teigiamai, suprasdami programų teikiamą naudą keičiant jų netinkamus įpročius, gydant priklausomybes ar keičiant elgesį. Asmenų teigimu, programos bus sėkmingos tuo atveju, kai asmuo turės motyvacijos elgesio pokyčiams.

Apibendrinant, galima teigti, kad kuriant teigiamus santykius ir siekiant bendradarbiavimo yra svarbus tiek pareigūno, tiek priežiūroje esančio asmens individualus indėlis: pareigūnų motyvacija padėti asmeniui, nuteistojo motyvacija elgesio pokyčiams bei pagarba, pasitikėjimu ir nuoširdumu grįstų santykių kūrimas.

IŠVADOS

Empirinio tyrimo duomenimis, duomenų analizės pagrindu galima formuluoti tokias tyrimo problematiką, tikslą ir uždavinius atitinkančias išvadas:

1. Probacijos pareigūnų ir probacijos tarnybos priežiūroje esančių asmenų bendradarbiavimas yra vienas pagrindinių dalykų sėkmingam probacijos tikslų siekimui – padėti asmeniui resocializuotis ir vykdant kontrolę mažinti jų nusikalstamų veikų recidyvą.
2. Probacijos pareigūnų ir priežiūroje esančių asmenų teigimu, bendradarbiavimo ir teigiamų santykių stiprinimui yra svarbūs abipusio pasitikėjimo, supratimo, pagarbos ir motyvacijos veiksniai.
3. Iššūkiai, su kuriais susiduria probacijos pareigūnai siekdami bendradarbiavimo su probacijos klientais galėtų būti sprendžiami asmenų motyvacijos didinimu, elgesio pokyčių skatinimu bei didesniu dėmesiu socialinių ir psichologinių problemų sprendimui.
4. Probacijos pareigūnų ir priežiūroje esančių asmenų teigimu, vienas iš efektyvių būdų nuteistiesiems teikti socialinę pagalbą būtų socialinių partnerių paieška, kurie padėtų asmenims teigiamo užimtumo bei gyvenamosios vietos paieškose.
5. Remiantis tyrimo rezultatais, probacijos tarnyboje vykdomos programos yra naudingos tuo atveju, kai priežiūroje esantys asmenys yra motyvuoti keisti savo elgesį ir požiūrį.
6. Probacijos sėkmingumą galima vertinti visu probacijos priežiūros metu. Tam reikalinga nuteistųjų motyvacija laikytis teismo paskirtų įpareigojimų, nedaryti naujų nusikalstamų veikų, lankant programas keisti savo elgesį ir mąstymą bei palaikyti teigiamus santykius su pareigūnu, taip siekiant bendradarbiavimo ir sėkmingo probacijos tikslų išpildymo.

LITERATŪRA

1. *Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas*. 2011. 2011-12-22, TAR, Nr. XI-1860.
2. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija CM/Rec (2010) 1 dėl Europos Tarybos probacijos taisyklių. Prieiga per internetą: Commentary to Recommendation CM/Rec (2010) 1 of the Committee of Ministers to member states on the Council of Europe Probation Rules. 10.3 European Committee on Crime Problems (CDPC). 1075 Meeting, 20 January 2010.
3. Sakalauskas, G., Jarutienė, L., 2015. Probacijos veiksmingumo vertinimas. *Mokslo studija. Vilnius: Lietuvos teisės institutas*. Prieiga per internetą: <http://teise.org/wp-content/uploads/2016/06/Mokslo-studijaprobacijos-veiksmingumo-vertinimas>.
4. Leibrich, J. (1994). What do offenders say about supervision and going straight. *Fed. Probation*, 58, 41.
5. Dowden, C., Andrews, D. A., 2004. The importance of staff practice in delivering effective correctional treatment: A meta-analytic review of core correctional practice. *International Journal of Offender Therapy and comparative criminology* 48.2, p. 203-214.
6. Leibrich J. (1991). A study of the Probation Division's perception of its role in reducing reoffending. Wellington: Department of Justice.
7. Nikartas, S., Katinaitė-Lodh, R., 2018. Subjektyvusis probacijos veiksmingumas: probacijos tarnybų veiklos vertinimas kliento požiūriu.
8. Sakalauskas G., Kalpokas V., Mališauskaitė S., Ragauskas P., Stašinskas J., Šerkšnas A., Tamašauskaitė R., Toleikienė V., Usik D., Vinogradnaitė V. Probacijos modelio sukūrimas Lietuvoje. I dalis: Situacijos analizė; II dalis: Konceptija ir pasiūlymai. Mokslo taikomasis tyrimas. Vilnius: Teisės institutas, 2002, 214 p.
9. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Nr. IX-1187 „Dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos“, priimtas 2002 m. lapkričio 12 d. (Žin., 2002, Nr. 113-5029).
10. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas, 2003. 2003-05-01, Nr. IX-994.
11. Puškorius, S. (2006). Bendradarbiavimo efektyvumo vertinimas. *Šiuolaikinės tarporganizacinės sąveikos formos viešajame sektoriuje: mokslo darbai.*, 9-14.
12. Weaver, B., & Barry, M. (2014). Managing high risk offenders in the community: Compliance, cooperation and consent in a climate of concern. *European Journal of Probation*, 6(3), 278-295.

13. Prescott, D. S. (2013). The Good Lives Model (GLM) in theory and practice. *Visiting expert's paper: 154th UNAFEI International Training Course "Stress Management of Correctional Personnel—Enhancing the Capacity of Mid-Level Staff"*. From, 15.
14. Purvis, M., Ward, T., Willis, G. (2011). The Good Lives Model in practice: Offence pathways and case management. *European journal of probation*, 3(2), 4-28.
15. Baba, A. I., Ghazali, S. B., 2017. Effects of motivation, working conditions and perceived organizational justice on employee performance. *Asian Journal of Multidisciplinary Studies*, 5(8), p. 118-123.
16. Dobre, O. I., 2013. Employee motivation and organizational performance. *Review of applied socio-economic research*, 5(1).
17. Ryan, R.M., Deci, E.L., 2000. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55, p. 68–78.
18. Nikartas, S., 2019. PROBACIJOS PAREIGŪNO INDIVIDUALUS INDĖLIS SIEKIANT PROBACIJOS TIKSLŲ: EMPIRINIO TYRIMO REZULTATAI. *Teisės problemos* 97 (1) p. 103-115.
19. Allard, T. J., Wortley, R. K., Stewart, A. L., 2003. Role conflict in community corrections. *Psychology, Crime and Law*, 9(3), p. 279-289.
20. Nikartas, S., Paliauka, J., Tereškinas, A., 2021. Policininkas ar socialinis darbuotojas? Probacijos pareigūnų profesinių vaidmenų tyrimas. *Filosofija sociologija.*, 32(2), p. 126-132.
21. Trotter, C., 2013. Reducing recidivism through probation supervision: What we know and don't know from four decades of research. *Fed. Probation*, 77, 43.
22. Čėsnienė, I., Laurinavičius, A., Ustinavičiūtė, L., 2015. Nusikalstamo elgesio rizikos vertinimas Lietuvoje: esama situacija ir raidos tendencijos. *Kriminologijos studijos.*, (3), p. 59-81.
23. Applegate, B. K., Smith, H. P., Sitren, A. H., Fariello Springer, N., 2009. From the inside: The meaning of probation to probationers. *Criminal Justice Review*, 34(1), p. 80-95.
24. Taxman, F. S., Walters, S. T., Sloas, L. B., Lerch, J., Rodriguez, M., 2015. Motivational tools to improve probationer treatment outcomes. *Contemporary clinical trials*, 43, p. 120-128.
25. Armstrong, G. S., Atkin-Plunk, C., Gartner, N. R., 2016. Perceptions of motivational interviewing: Validation of the client evaluation of motivational interviewing scale with probation clients. *Criminal Justice and behavior*, 43(8), 1095-1106.

26. Norton, S., 2012. Motivational interviewing: an appropriate model for engaging clients with drug abuse problems in the probation service. *Rehabilitation, Research, and Reform: Prison Policy in Ireland*.
27. Prochaska, J. O., DiClemente, C. C., 1986. Toward a comprehensive model of change. In *Treating addictive behaviors: Processes of change* (pp. 3-27). Boston, MA: Springer US.
28. Spohr, Stephanie A., Faye S. Taxman, Scott T. Walters. "People's reasons for wanting to complete probation: Use and predictive validity in an e-health intervention." *Evaluation and program planning* 61, 2017: 144-149.
29. Ausby Jr, Robert Lee. *Exploring Probation Clients' Perception of the Officer-Client Relationship*. Diss. Walden University, 2021.
30. Worrall, A., Mawby, R. C., 2014. Probation worker cultures and relationships with offenders. *Probation Journal*, 61(4), p. 346-357.
31. Lewis, S., 2014. Exploring positive working relationships in light of the aims of probation, using a collaborative approach. *Probation Journal*, 61(4), p. 334-345.
32. Sturm, A., de Vogel, V., Huibers, M. J., 2022. Two sides of the working alliance: A qualitative study from the perspective of both probationers and probation officers. *European Journal of Probation*, 14(1), p. 40-59.
33. Tomaino, L. (1975). The five faces of probation. *Fed. Probation*, 39, 42.

PRIEDAI

PAVEIKSLŲ IR LENTELIŲ SĄRAŠAS

Paveikslai:

- 1.1 pav. Praktinių įgūdžių sąsajos su recidyvo mažinimu
- 1.2 pav. „Pokyčių ciklo“ stadijos

Lentelės:

- 1.3. Interviu su pareigūnais informacinė lentelė
- 1.4. Interviu su klientais informacinė lentelė

Priedas Nr. 2 Interviu scenarijus su pareigūnais:

Sveiki, esu Gabrielė Saulėnaitė, Vilniaus universiteto Kriminologijos studijų programos studentė, atlieku kriminologinį tyrimą apie probacijos pareigūnų ir probacijos tarnybos priežiūroje esančių asmenų bendradarbiavimą siekiant probacijos tikslų. Tai yra mano baigiamojo bakalaurinio darbo tiriamoji dalis. Jūsų nuomonė šiuo klausimu yra labai vertinga, esu labai dėkinga, kad sutikote pasikalbėti. Prašau, leisti šį interviu įrašyti, kad galėčiau atlikti duomenų analizę. Jūsų vardas ir pavardė niekur nebus minimi, Jūsų duomenų konfidencialumą garantuoju, analizėje pateiksiu tik apibendrintas Jūsų mintis. Interviu truks apie 40 minučių. Esu parengusi Jums klausimus, tad jei sutinkate, prašau, pradėkime.

1. Informantų socialinės-demografinės charakteristikos:

- Koks yra Jūsų išsilavinimas?
- Koks Jūsų amžius?
- Kiek laiko dirbate probacijos tarnyboje ir kuriame skyriuje (*Vilniaus ar Vilniaus regiono skyriuje*)?
- Kodėl pasirinkote dirbti probacijos tarnyboje? *Kas paskatino, kuo sudomino probacijos tarnyba? Kas skatina tęsti darbą?*

2. Probacijos tikslų supratimas ir vertinimas:

- Paašškinkite, savais žodžiais, kokie yra probacijos tikslai?
- Kokiais būdais probacijos tarnyba užtikrina probacijos klientų tinkamą resocializaciją?
  - *Jei atsako, kad vykdo programas, paklausti kokias programas įgyvendina.*
  - *Jūsų nuomone, ar vedamos programos padeda žmogui tinkamai resocializuotis ir kodėl taip manote?*
  - *Kokias programas norėtumėte tobulinti/keisti ir kodėl?*
- Kokiais būdais probacijos tarnyba mažina probacijos klientų nusikalstamų veikų recidyvą?

- Pakomentuokite, kokia dalis klientų (*apskritai arba Jūsų kasdienybėje*) sugrįžta į probacijos tarnybą? Kaip manote, kodėl?
  - Jūsų nuomone, kaip (*teigiamai/neigiamai*) elektroninio stebėjimo priemonė prisideda prie nusikalstamų veikų recidyvo mažinimo? Kodėl taip manote?
  - Kaip manote, koks būdas yra efektyviausias užkirsti kelią nusikalstamų veikų recidyvui?
- Kaip vertinate psichologų ir socialinių darbuotojų darbo indėlį siekiant probacijos tikslų?
    - Kuo psichologai ir socialiniai darbuotojai teigiamai prisidėjo prie jūsų darbo funkcijų atlikimo (*pavyzdžiui, sumažėjo darbo krūvis ir panašiai.*)?
    - Su kokiais iššūkiais susidūrėte bendradarbiaudami su psichologais ir socialiniais darbuotojais?
3. Individualus indėlis siekiant probacijos tikslų:
- Kaip vertinate savo asmeninį indėlį siekiant probacijos tikslų?
    - Kuo prisidedate prie sėkmingo probacijos tikslų siekimo?
    - Su kokiomis problemomis susiduriate atliekant darbo funkcijas?
    - Kaip manote, kuo galite prisidėti daugiau prie klientų tinkamos resocializacijos ir recidyvo mažinimo?
4. Individualus indėlis siekiant teigiamo santykio ir bendradarbiavimo su probacijos klientais:
- Papasakokite, remiantis savo darbo patirtimi, kaip probacijos klientai supranta ir vertina probacijos tikslus?
    - Kaip vyksta pirmasis susitikimas su klientu? (*Ar būna paaiškinami tikslai, kokių rezultatų siekiama bei kaip juos pasiekti.*)
  - Bendraujant su klientais, kaip vertinate jų atsinešamą motyvaciją į probacijos tarnybą?
    - Esant motyvacijos stygiui, kaip motyvuojate klientus laikytis teismo paskirtų įsipareigojimų?
    - Kokiais būdais stengiatės kurti teigiamą santykį su klientu, kad motyvaciją išlaikyti/padidinti?
  - Kaip vertinate savo asmeninę motyvaciją padėti probacijos klientams?
    - Kokiais būdais palaikote savo asmeninę motyvaciją (*pavyzdžiui, sunkiomis akimirkomis darbe arba kai trūksta įkvėpimo*)?
  - Kaip vertinate bendradarbiavimo idėją santykyje tarp pareigūno ir kliento? Kodėl taip manote?
    - Ką laikote sėkmingu (veiksmingu) bendradarbiavimu su klientais? Įvardinkite pavyzdžius.
    - Su kokiomis problemomis susiduriate siekdami bendradarbiavimo?
    - Jūsų nuomone, kaip bendradarbiavimas (*santykio su klientu kokybės atžvilgiu*) padeda pasiekti probacijos tikslų individualiu atveju?
5. Probacijos tarnybos ateities perspektyvos:
- Jūsų nuomone, kokių įstatymo pataisų ar nuostatų reikia, kad būtų efektyviau siekiama probacijos tikslų?
  - Kaip manote, kokie būdai būtų efektyvūs, norint išlaikyti/padidinti probacijos klientų motyvaciją sugrįžti į visuomeninį gyvenimą ir daugiau nebe nusikalsti?
  - Kokiais būdais būtų galima didinti probacijos pareigūnų motyvaciją padėti, suprasti ir motyvuoti klientus?
  - Kokie būdai būtų efektyvūs stiprinant bendradarbiavimą ir teigiamą santykį tarp pareigūno ir kliento?

Priedas Nr. 3 Interviu scenarijus su probacijos klientais:

1. Informantų socialinės-demografinės charakteristikos:
  - Koks Jūsų amžius?
  - Koks yra Jūsų išsilavinimas?
  - Kiek laiko esate probacijos tarnybos priežiūroje?
2. Probacijos tarnybos veiklos vertinimas:
  - Kaip vertinate probacijos tarnybos veiklą? Kodėl? Kaip vertinate jus prižiūrintį pareigūną?
  - Su kokiomis problemomis susidūrėte būdami probacijos tarnyboje ir kaip tas problemas sprendėte?
  - Kaip manote, kokie yra probacijos tikslai ir kaip būtų galima jų siekti jūsų individualiu atveju?
  - Kaip probacijos tarnyba padeda asmeniškai jums?
    - Kaip jus prižiūrintis pareigūnas padeda jums siekti bausmės tikslų?
    - Kaip probacijos pareigūnai padeda spręsti jūsų problemas, susijusias su buvusiu nusikalstamu elgesiu?
    - o Kaip vertinate šią pagalbą?
  - Kaip manote, kada būtų galima vertinti, kad jūsų probacija (arba kita bausmė) buvo sėkminga (veiksminga)?
3. Probacijos pareigūnų darbo, bendravimo, informacijos ir pagalbos teikimo vertinimas:
  - Kaip vertinate probacijos pareigūnų darbą? Kodėl?
  - Kaip vertinate probacijos pareigūnų bendravimą su Jumis? (*Ar bendravimas pagarbus, taktiškas ir panašiai*).
  - Kaip vertinate probacijos pareigūnų informacijos suteikimą?
    - Kaip informacija buvo pateikiama pirmo susitikimo metu?
    - Kaip bendravimas tęsėsi viso buvimo probacijos priežiūroje metu?
  - Kaip vertinate probacijos pareigūnų teikiamą pagalbą?
    - Esant pagalbos poreikiui, kaip pareigūnai jums suteikdavo pagalbą?
4. Probacijos pareigūnų motyvavimas dalyvauti probacijos tarnybos siūlomose programose:
  - Kokioje programoje dalyvaujate/dalyvavote?
    - Kaip sekasi/sekėsi dalyvauti šioje programoje? *Jei atsako blogai, kodėl?*
    - Kaip vertinate šią programą? Kodėl?
  - Kaip apskritai vertinate probacijos tarnyboje vedamas programas? Paaiškinkite.
    - Jūsų nuomone, kaip šios programos padeda žmonėms? Kaip padėjo Jums?
    - Kaip manote, kokių programų trūksta probacijos tarnyboje? Kuo jos prisidėtų prie probacijos klientų gerovės?
  - Jei programose nedalyvaujate/nedalyvavote, ar norėtumėte dalyvauti kokioje nors programoje? Kodėl? Ar turite galvoje, kokią nors konkrečią programą?
5. Individualus indėlis (motyvacija) bendradarbiauti su probacijos pareigūnais ir siekti probacijos tikslų:
  - Kaip manote, ar pareigūnai yra motyvuoti jums padėti vykdyti bausmę, spręsti jūsų problemas? Kodėl?
    - Kaip vertinate šią motyvaciją?

- Jūsų nuomone, koks būdas būtų efektyvesnis pareigūnams motyvuoti probacijos klientus? Kodėl?
- Kaip vertinate savo asmeninę motyvaciją būdamas probacijos tarnybos klientu? Kodėl?
  - Kokie būdai galėtų padidinti Jūsų motyvaciją?
- Kokius santykius (*teigiamus/neigiamus*) palaikote su specialistu, kuriam esate paskirtas?
  - Kaip šie santykiai padeda Jums?
- Remdamiesi savo patirtimi, ar galėtumėte pasakyti, kad probacijos pareigūnas ir jūs bendradarbiaujate siekdami sėkmingo jūsų bausmės įvykdymo? Kodėl?

6. Elgesio pokyčiai ateities perspektyvoje:

- Kaip manote, kokių reikia pokyčių, norint išlaikyti/padidinti probacijos klientų motyvaciją daugiau nebeusikalsti?
- Kokiais būdais būtų galima didinti probacijos pareigūnų motyvaciją padėti, suprasti ir motyvuoti klientus?
- Jūsų nuomone, kaip būtų galima pagerinti pareigūnų ir klientų bendradarbiavimą bei teigiamus santykius?